

Rev. W. Lewycky
505 Fourth St. N.E.
Minneapolis, Min.

ВІСЬ і КІСТЬ

РІК 1957

ЧИСЛО 5 (41)

З ХРОНІКИ УКРАЇНСЬКОГО КУЛЬТУРНОГО ЖИТТЯ.

● † Проф. Вадим Щербаківський. У Лондоні 18 січня 1957-го року помер проф. Вадим Щербаківський, знаний археолог. Написав багато праць, напр.: "Дерев'яні церкви в Україні", "Архітектура інших народів в Україні", "Церкви Бойківщини", "Українське Мистецтво", "Гальштатська культура в Україні", "Досліди праісторії України", "Понтійське мистецтво", і ще недруковані твори: "Українська Хата" і "Формация української нації".

● День незалежності України. У день незалежності України, 22 січня 1957-го року у місті Монреалі вперше над міською ратушею, на прохання українців, був вивішений український синьо-жовтий прапор.

● Українські дні в стейтах Америки. Крім проголошення Українського Дня в дні 22-го січня губернаторами американських стейтів Нью-Йорк, Нью Джерсі і Пенсильвенії, проголошено такі ж Українські Дні в стейтах Огайо, а також в стейті Коннектикат, де точний акт проголосив губернатор А. Рібікофф, і в стейті Массачусетс, де проголосив губернатор Фостер Фурколс.

● Свято державности. У суботу 26 січня відбулася в Буенос Айрес в Аргентині урочиста Академія для видзначення січневих дат в Україні. Академію відкрив короткою промовою іспанською мовою п. Мих. Рубанець, секретар Української Центральної Репрезентації. По ньому забрав слово проф. Євген Оनाцький, голова УЦР. Після промови голова УЦР розпочалася концертна частина.

● Франківська конференція УВАН у ЗДА. 22 грудня 1956 року відбулася врочиста конференція УВАН у ЗДА, присвячена сотій річниці народження Івана Франка.

Реферати виголосили: 1. В. Дорошенко: "Франко і Грушевський", 2. А. Берльштайн: "Франко і Міцкевич", 3. М. Рудницька: "І. Франко і фемінізм", 4. Д. Горняткевич: "Релігійність Франка", 5. Я. Білінський: "Франко і Драгоманов". Музей-Архів УВАН організував під час конференції виставку з творами Франка.

● Франківська академія в Нью-Йорку. Ювілейний Комітет Святкування Роковин Івана Франка в Нью-Йорку влаштував 10 лютого 1957-го року в залі Фешен Інституту Академію, присвячену Іванові Франкові у сторіччя народин. Чоловічий хор "Думка" під дириг. П. Крушельницького відспівав композицію С. Людкевича до слів І. Франка

"Вічний революціонер". Проф. д-р Р. Смаль-Стоцький виголосив промову про значення Франка в історії українського народу. Баритон Ю. Богачевський відспівав чотири пісні до слів І. Франка. Об'єднані хори Нью-Йорку ("Боля", "Думка" і "Мішаний хор") під дириг. І. Соневицького відспівали кантату К. Стеценка до слів І. Франка "Єднаймося". Акомпанювали Оля Дмитрів, Ганна Придаткевич і Роман Стецур. В другій частині ставлено монтаж з поеми "Мойсей" у виконанні Українського Театру в Америці під мистецьким керівництвом Йосипа Гірянки.

● Образотворча вистава К. Трохименка. Комюніті Арт Галері в Філадельфії влаштував виставу праць мистця Кліма Трохименка за останні два роки. Відкрито виставу 20 січня, і вона тривала до 10 лютого ц. р.

● З'їзд Союзу Українських Студентів у Німеччині. Восьмий звичайний загальний з'їзд Союзу Українських Студентів у Німеччині відбувся в Мюнхені 15 грудня 1956 р. Зо звітів довідуємось, що з-поміж 73 членів СУСН-у активно студіюють 49 студентів, а 16 перервали студії.

● Одне німецьке видавництво має намір видати "Славистичний лексикон авторів", і я опрацювую українську частину. Цей лексикон має мати дві частини, перша гаслова, друга систематична. В гасловій покищо узглядені тільки "культуртрегери" і визначніші особистості з інших ділянок, що причинилися до збагачення духової культури.

З найглибшою до Вас пошаною Д-р Ганна Наконечна, Мюнхен.

● Курси українознавства в Сиднеї. За час Курсів Українознавства в Сиднеї (8. 4. 56 — 30. 11. 56.) відбулося 89 лекцій у 33 днях. Вписалося 16 студентів. Викладалися такі предмети: історія України (25 годин), історія письменства (20 г.), історія політичних уладів (8 г.), географія з економією (11 г.), мова (11 г.), музика (4 г.). Педагогічний провід був у руках проф. Федусевича. Після закінчення викладів відбулися річні іспити.

● Гастролі капели бандуристів. У велику гастрольну подорож по західних областях України виїхав з Києва один з найпопулярніших виконавських колективів республіки — Державна капела бандуристів.

Під керуванням заслуженого діяча мистецтв О. Мінківського капела виступить в містах і селах Хмельницької, Тернопільської, Станіславської, Дрогобицької, Волинської областей і візьме участь у святкуванні 700-річчя (Закінчення на ст. 3-ій обгортки)

ВІРА Й КУЛЬТУРА

FAITH AND CULTURE

МІСЯЧНИК УКРАЇНСЬКОЇ БОГОСЛОВСЬКОЇ ДУМКИ Й КУЛЬТУРИ
ОРГАН УКРАЇНСЬКОГО НАУКОВОГО БОГОСЛОВСЬКОГО ТОВАРИСТВА

Передплата річна 4 дол., піврічна 2 дол., чвертьрічна 1 дол.
Окреме число 35 центів.

Адреса: 101 Cathedral Ave., Winnipeg 4, Man., Canada. Телефон 59-1606

Authorized as second class mail, Post Office Department, Ottawa.

Рік XX.

Березень, 1957 рік.

Число 5 (41).

НЕОЦІНЕННІ ЗНАХІДКИ В ПАЛЕСТИНІ.

12. ЗНАХІДКИ 1952-ГО РОКУ.

Час ішов, бедуїни розкрадали неоціненні залишки старовини й продавали їх перекупам. Ізраїль ніяк не міг zorganizувати належної археологічної експедиції. У всьому перед вели бедуїни.

Року 1952-го бедуїни знайшли нові печери, і сюди нарешті прибула археологічна експедиція. Це був великий яр, на 200 метрів глибокий, який тягнеться аж до Мертвого моря. Це Ваді (потік) Мураббаат, який лежить на 18 км від Кумрана, 25 км. від Єрусалиму. І тут експедиція пробула 6 місяців і знайшла безліч найціннішого матеріалу, особливо речей і монет I-II віку по Христі.

У Ваді Мураббаат відкрито кілька печер, а в них було повно найцінніших пам'яток. Ці печери в науці зазначаються римськими цифрами.

У печері II знайдено багато різних рукописів грецьких, гебрейських та арамейських. Тут знайдено навіть датовані пам'ятки I-II віку по Христі. Знайдено цінні уривки з Мойсеевого П'ятикнижжя, — вони йдуть за масоретським текстом. Взагалі, в печері II знайдено пергаменів величезної ваги.

Цікаво, що свого часу (132-135 рок. по Хр.) печера II, як виявилось за знайденим матеріалом, була військовою кватирою гебрейського повстан-

ця Бар-Кохби проти римлян. Тут знайдено оригінал листа самого Бар-Кохби, дуже важливого змісту.

У березні 1952-го року появилася нова експедиція, яка знайшла й розкопала 39 печер, в яких знайдено багато стародавніх керамічних виробів.

Дуже цінною була печера Айн Фешха II, 150 метрів на південь від печери I. Тут знайдено біля 100 уривків біблійних книг Вихід, Левит, Числа, Второзаконня, Пророка Єремії, Рут, Псалтир. У цій же печері II знайдено багато цінного не біблійного матеріалу, напр. уривки з "Книг Ювілеїв". Знайдені також літературні тексти на арамейській мові.

Уривки рукописів знайдені також і в печері III, але вони пошкоджені вогкістю, шурами та міллю. Тут знайдено важливого коментаря на Книгу Пророка Ісаї.

Археологічні експедиції працювали, не звертаючи уваги на господарів Юдейської пустині, бедуїнів, "відіймаючи від них хліб". Бедуїни гнівались проте в серпні принесли, — але де знайшли, не сказали, — велике число пергаменових рукописів, у тому багато уривків з Біблії. Вони ж дали пергаменовий грецький текст Малих Пророків. Взагалі, бедуїни працювали щасливіше від фахових археологів.

Восени 1952-го року бедуїни знай-

шли й показали печери-криївки IV, V і VI. Печера IV знаходиться біля Хірбет Кумрана, — в ній знайдено тисячі різних пергаментових уривків. Тут же й криївка V, — вона дала багато кавалків рукописів, але дуже вже знищених. Бедуїни знайшли й печеру VI, яка дала багато уривків з рукописів, а в тому кусочок і з “Дамаського Акту”.

У печерах IV-VI знайдено багато уривків грецького перекладу Біблії, а також гебрійсько-арамейський текст “Книги Товита”. Тут же знайдено багато кавалків з тих творів, які знайдені 1947-го року в печері I, напр. кавалки з Уставу, з “Війни синів Світла” та з “Дамаського Акту”. Тут же знайдені філактерії (тефілліни) — пов’язки, які гебреї зодягали на руку й на чоло.

Учені вважають, що знайдене в печерах IV-V-VI значно цінніше, як знайдене в печері I. Але воно ще мало досліджене.

13. РОЗКОПКИ В ХІРБЕТ КУМРАНІ.

У Хірбет Кумрані, оселі (монастирі) есеїв до Христа і по Ньому, знаходився есейський центр, якого бібліотека була похована по довколишніх печерах. Звичайно, дуже важливі розкопки самого цього есейського центру.

Розкопками Хірбет (руїни) Кумрана зайнялися спільно кілька експедицій: ізраїльці, американці, французи, бельгійці. Розкопки вели в жовтні-грудні 1951-го року, в лютому-квітні 1953-го року і в 1954-м році. Ці розкопки провадяться й тепер.

Розкопки показали, що великий будинок, центр есеїв, заложений був за династії Маккавеїв (I-II вік до Христа). У ньому був водотяг з басейнами для релігійного купання есеїв, була й каналізація, — ознаки високої культури. Але трапився землетрус, будинок завалився. Він був направлений, і мешканці позostалися в ньому.

Мешканці другої доби були ті самі есеї. Але трапився пожар, невідомо від чого чи від кого, і есеї раптом повтікали, покинувши все.

По цьому третя доба будинку. Есеї з нього повтікали, замешкали ін-

ші, але невідомо хто. Уже не було ані водотягу, ані каналізації.

А пізніше Кумран був обернений в руїни, і став Хірбет Кумран. Певне його зруйнували римляни в 70 році по Христі, під час римсько-єврейської війни.

Біля Хірбет Кумран є велике кладовище, — його стали досліджувати з 1949-го року. Тут знайдено 1100 могил. Тіла лежать на спині, головою на південь. Тут ховали есеїв зо всіх околиць, бо кладовище для них було спільне. Похорон був простий, суворий, без завпокійних жертв, — у могилу нічого не класяся, — жодних прикрас у них не знайдено.

Усі могили йдуть симетричними рівними рядами з півночі на південь. Ями копалися двометрові, в стіні робилася ніша, і в цю нішу клали люк-пійника. Серед поховань є й жіночі, але їх зовсім мало.

Розкопки показали, що в Кумрані був центр управління есеїв, а самі члени есеї жили навкруги по печерах, шатрах та хатках. Ці розкопки докладно показали й щоденне реальне життя есеїв. У них рано й вечір було релігійне купання, тому то й бачимо в головнім будинкові в Кумрані водотяг, цистерни та басейни.

Іли всі есеї разом, для цього була окрема велика їдальня. Грошей при собі не вільно було мати, чому монети знайдені тільки в головнім будинку в Кумрані, а в 25 довколишніх печерах монет не знайдено ні одної. По печерах і в головнім будинкові знайдено й чистий пергамен, — значить, есеї займалися перепискою книг, для чого була окрема кімната.

Есеї мали свою багату літературу, — те, що знайдено, це тільки мала частина колишнього. Решта загинула, або ще чекає свого відкриття.

У давнину в гебрійському релігійному житті були т. зв. генізи, — сховки на надто старі релігійні книжки та речі, яких уже не можна було вживати. У таких генізах при старих синагогах Палестини та Єгипту знайдено пізніше багато цінних рукописів. Ось такими генізами для есеїв у Кумрані були печери.

Дослідники припускають, що під час юдейсько-римської війни I віку

ессеї змушені були раптово втікати з Кумран, і тому свою бібліотеку поховали по печерах.

14. РОЗКОПКИ В ХІРБЕТ МІРД.

У липні 1952-го року бедуїни розшукали руїни Кастелліонського монастиря, — монастиря Св. Сави, основаного року 492-го, — тепер це зветься Хірбет (руїни) Мірд.

Розкопки цих руїн дали також багато, — тут знайдені кавалки грецького Нового Заповіту, а також уривки з Біблії на досі зовсім невідомім християнсько - палестинсько - арамейським діалекті. Тут же знайдені арабські папіруси VIII-IX віків.

Розкопками в Хірбет Мірд зайнялася й бельгійська археологічна експедиція 1953-го року, і знайдено багато цінних пам'яток, а між ними уривок з грецького твору, з "Андромахи" Еврипіда.

15. ПРО РУКОПИСИ.

На початку вчені скептично поставилися до давности новознайдених палестинських рукописів. "Підроблені", — знеохотно багато-хто говорив про них. Проф. єврейського університету в Єрусалимі Сукеник був перший, хто добре окреслив і стародавність новознайдених пам'яток, і їх величезну вагу для науки. Пізніші знахідки міцно все це підтвердили.

Археологи доказали, що ті глечики, в яких були заховані рукописи, походять з I віку по Христі. І ввесь інший знайдений посуд — з I віку. Само собою, рукописи були давніші, на 100-200-300 років старші від глечиків.

"Книги" за того часу були тільки рукописні, а писалися не на папері, а на гладенько виробленій телячій шкурі, або шкурі овечій чи козячій. Такого матеріалу для писання багато вироблялося в м. Пергам у Малій Азії, звідки він одержав і свою назву пергамен.

Звичайно куски пергамену склеювалися й намотувалися на особливу ручку, і так повставав пергаминовий звій або звиток. Щоб звій читати, треба було його помалу розвивати в міру читання.

У старовину була встановлена традиція ховання пергаменових книжок,

— їх ховали, у разі потреби, по сухих печерах або закопували в землю. Щоб охоронити пергамен від вогкості, книжку звичайно обгортували просмоленою матерією й ховали в глечик або в горщик. На Сході воду носили водоносами, — великими глечиками, їх у Кумрані певне було багато, і ось ці глечики і були вжиті на схованку для рукописів. Це стародавня традиція взагалі, бо так завжди робилося.

А в Палестині докучали й вороги, що часто нападали на юдеїв. Від цих ворогів ховали все найцінніше, а пергаменові рукописи-книжки все були цінними. А що стосується ессеїв, то їхні ідеологічні твори певне були сіллю в оці для всіх їхніх ворогів, і ці твори треба було зберігати так, щоб ворог легко їх не знаходив. А коли ці ессеїські книжки попадали ворогові до рук, він їх дер на малі кусочки або палив. Ессеї були сектою нелюбою в юдеїв.

Усі печери, в яких знайдено рукописи, це стародавні природні печери. Печера Айн Фешха I, в якій так багато знайдено цінного, відома була з давнини, — у ній було сховано багато рукописів, але їх порозтягувано з неї ще за середніх віків. Певне вхід до неї перше був завалений камінням.

Так, знаємо, що за несторіянського Патріярха в Багдаді Тимофія I (780-823) знайдено було в печері біля Ерихону багато гебрійських рукописів. Учений Ориген (185-254) переписав Біблію на шости мовах ("гексапла"), а той рукопис, з якого він списав гебрійський текст, був знайдений в Юдейській пустині в печері в глечиках.

Кидається в вічі, що по печерах знайдено тисячі кавалків з пергаменових рукописів. Як повстали ці кавалки? Частинно це порозпадалися зітлілі рукописи, але в більшості — це помста ворогів, — вони навмисне нищили ессеїські твори, особливо по тому, як ессеї пристали до Християнства.

16. ВЕЛИКЕ ЗНАЧЕННЯ НОВОЗНАЙДЕНОГО.

Нові археологічні здобутки в Юдейській пустині в Палестині — це світова наукова подія. Знайдено

тисячі речей ще дохристиянського часу, а такі події дуже рідкі, і щоб за одного разу знайдено було таку безліч безмірно цінного, цього ще не бувало. І знайдено тоді, коли світ думав, що в Палестині все вже визбране.

Дохристиянських пам'яток гебраїстика мала дуже мало і тому не могла міцно опертися на них. Тепер усе це основно змінилося, — Археологічний Музей при єврейським університеті в Єрусалимі раптом став світовим музеєм, центром вивчення гебраїстики, семітології та Біблії. А все це цілком змінило погляд на археологічну Палестину, — світові археологи тепер звуть її другим Єгиптом. Тут тепер повно цінного матеріалу для вивчення всієї Палестини. Ізраїлю пощастило, як нікому! “Вибраний народ”.

Новознайдений матеріал родить сотні нових питань та дає сотні нових тем для глибокого вивчення гебраїстики та семітології. Ці науки набули собі тепер міцну наукову основу, і вся ця наука сильно оновилася, — набуто нового матеріалу на сотню років вивчення!

Для історичного вивчення старогерейської мови досі матеріалу було дуже мало, бо й Біблія була в рукопису тільки з X віку по Христі. Тепер усе основно змінилося, — новий матеріал з II, а то й III віку до Христа дає повну змогу всебічно вивчати її історичний розвій. Граматика й словник старогерейської мови поповнився найціннішим новим матеріалом. Тепер відкрилися досі малознані або й незнані стародавні мовні форми. У відкритих пам'ятках, скажемо, т. зв. “слабі звуки” (шва) ще зберігаються, тоді як у масоретських текстах вони вже зникли. “Алеф” тут ще живий там, де в масоретів він уже зник. А це все підтверджує форми старогерейського перекладу (Септуагінти).

Прибуло багато нового матеріалу і для вивчення мови арамейської, цебто живої тодішньої мови Палестини.

Гебрейська палеографія була зовсім мало вивчена, бо не мала стародавнього матеріалу. Тепер вона двинулась на тисячу літ узад, і одер-

жала наукову основу для свого всебічного розроблення. Для цього кожен знайдений клаптик знадобиться!

Історія Палестини, історія культури її тепер сильно поповнилась новим великим і цінним матеріалом для їх вивчення. Нема наукової ділянки, для якої не прибуло б безліч нового матеріалу. Т. зв. остраки (черепки) знайдені в безлічі, з цінними написами на них. Вивчення II повстання проти римлян (132-135 роки) часу Вар Кохби одержало автентичні листи навіть самого провідника повстання.

Прибули нові найдавніші тексти стародавніх апокрифів мовами гебрейською та грецькою, напр.: “Апокаліпсис Ламеха”, “Книги Ювілеїв” та ін. Те, що було давніше відоме тільки в перекладах, тепер знайдене в старогерейським оригіналі.

Ессеї, як ми вже вище розповідали, для історії початків Християнства багато заважили, і новознайдений пам'ятки глибоко висвітлюють їхнє життя. Це ессеї були й одним з головних джерел християнського монашества. На жаль, ще нема наукових праць православних богословів, — коли вони дослідять новознайдений матеріал, буде піднято й перерішено або глибше висвітлено багато важливих питань першохристиянської історії.

Для вивчення гебрейського тексту Біблії прийшов новий величезний матеріал. Майже всі Книги Біблії знайдені тепер у нових списках III-II віків до Христа, крім Книги Естер. Сотні більших і малих стародавніх біблійних уривків дають величезний матеріал для вивчення первісного гебрейського тексту Біблії, і можна робити наукові порівняння і з канонічним масоретським текстом, і з грецьким текстом Септуагінти.

Тепер знайшовся величезний новий матеріал для вивчення стародавньої гебрейської мови та її словника, а це дасть змогу глибше зрозуміти темні місця в Біблії.

Новознайдений матеріал часто відноситься ще до часу перед канонізацією тексту Біблії, і подає не мало нового. Скажемо, у Книзі Буття, роз-

діл 12 по 15 вірші подає опис великої краси Сари, чого нема в нашій тексті Біблії. У 17 вірші 13-го розділу Буття Авраам дає опис Хананської землі. У 14 розділі подається опис царів, яких Авраам переміг. У розділі 15-м знаходимо розмову-дискусію Авраама з Сарою про потомство. І т. д., — для вивчення Біблії прийшов величезний новий матеріал.

Чи це впливає на наше відношення до християнського канонічного тексту Біблії? Ні, — канонізатори Біблії свого часу певне мали цей стародавній матеріал у своїх руках, але дечого не прийняли. Отже, для християн канонічний текст pozостається незрушеним, як і був.

Новознайдені матеріали ясно показують нам текст гебрейської Біблії таким, яким він був за час Ісуса Христа. Усі новознайдені матеріали підкреслюють велике значення грецького перекладу Біблії, зробленого десь у половині III віку до Христа (т. зв. Септуагінта). Виявилося, що якихось великих рішальних розходжень між гебрейськими і грецькими текстами зовсім нема. Звичайно, є дуже багато дрібних розходжень, але вони звичайні в давніх рукописних текстах взагалі. Через це грецький переклад зовсім не страчає свого попереднього значення, навпаки, — воно тепер сильно виросло. Звичайно, значення гебрейського тексту Біблії тепер сильно зросло.

Новознайдений біблійний матеріал сильно обнизив значення латинської т. зв. Вульгати, бо вона втратила тепер місце своєї давности, хоч і не втратила значення за своїм змістом.

Новознайдені відкриття дають силу-силенну нового матеріалу для вивчення гебрейської культури біблійного часу, а це дає змогу глибше розуміти Біблію взагалі.

Новий гебрейський матеріал взагалі розв'язує сотні важливих питань біблійного тексту, які ми мусимо собі ставити і розв'язувати. Свого часу великий богослов Митрополит Филарет (Дроздов) у пресі рішуче висловив свою думку, що оригінальним текстом для Біблії є головним чином текст гебрейський, а грецький пе-

реклад її — тільки переклад, і ніколи Православна Церква гебрейської Біблії не відкидала, а грецького тексту не канонізувала, як єдиного. Ось тому все новознайдене для глибшого вивчення гебрейського тексту Біблії обходить і нас, православних. Це й наша радість!

Новознайдені біблійні тексти міцно свідчать, що текст Біблії за довгі віки її існування не змінився, — яким він є в новознайдених рукописах, таким він позостався аж до нашого часу. Це має величезне значення. Справа в тому, що різні атеїсти постійно твердили, ніби стародавніх текстів Біблії взагалі нема, а нові тексти "попи" попереробляли. Так щоденно твердять атеїсти в СРСР. Тепер же виявилось, що це казка для агітації: текст Біблії іде незмінний від III віку до Христа і до нашого часу!

І взагалі, — ніхто ніколи біблійного тексту не переробляв.

Тепер ясно видно, що й жида ніколи не переробляли своєї Біблії на шкоду християнам.

Отже, нові знахідки в Юдейській пустині безконечно цінні. Розкопки робилися в роках 1947, 1949 і 1952-1953, 1956, робляться вони й далі тепер. Приїздять нові археологи, і праця розшуків не спиняється і не спиниться ще довго.

Усе зібране найдокладніше науково вивчається, і це вивчення йде безпереривно вже дев'ять літ. Десяток тисяч знайдених клаптиків належно сортуються, щоб скласти з них яку цілість або хоч віднести їх до якоїсь цілоти. Це праця надзвичайно тяжка! Багато знайденого ще зовсім не прочитане й не оцінене. Багато знайденого потребують попереднього хімічного, взагалі лабораторного підготовлення, — щоб чорнило стало яснішим.

Література про нові палестинські розкопки та про досліді знайденого — уже величезна. Повстала просто нова наука на основі нових пам'яток. Написано вже понад тисячу цінних праць усіма мовами світу, а окремих часописних статей — просто безліч. Усі новознайдені тексти уже науково видаються, а та-

кож перекладаються на головніші мови світу. І скоро все це стане скарбом для науки всього світу.

Безумовно, прийде багато нового вирішення на сотні різних питань, які досі залишалися без відповіді. Знання Св. Писання побільшаться й поглибитися.

І безумовно, глибше вивчення но-

вознайдених звитків Кумрану принесе величезний підставовий матеріал і для належного вивчення Біблії, і для глибшого вивчення початків Християнства. Не виключено, що тут чекає нас не одна разюча новина.

29. V. 1956. Кінець.

† Іларіон.

КАМО ГРЯДЕШІ?

“ІСТОРИЧНИЙ АКТ”.

24 листопада 1956 р. в щоденнику “The Winnipeg Tribune”, стор. 8 з’явилось повідомлення: “Ukrainian RC Church Now Has Come of Age” (Українська Римо-Католицька Церква досягнула свій зрілий вік). Чи не чудово? Треба було бути у підніжжя Риму аж 360 років (1596-1957), щоб вислужитись на “римо-католиків” і бути признаними за дозрілих!...

І сам Арх. Германюк у тому повідомленні також стверджує, що заснування Папою поза Україною католицької провінції для українців є “доказом, що в очах Св. Престолу, ми (українці — К.) досить сильні і досить розвинуті, щоб бути організованими”. Це про організацію Митрополії.

Що українці в церковно-релігійному житті були дозрілими довгий час ще перед 1596 роком, це відоме. Але в цій події і в цьому випадкові захована інша думка, і говориться про іншу “дозрілість”. Тут повідомляється про те, що колишні греко-католики нарешті “дозрілі”, щоб називати їх “римо-католиками”. Ось у чому “великість” папської ласки, яку прилетів із Риму засвідчити аж Архiepіскоп “скитальців” І. Бучко та багато інших.

Люди, для яких центром уваги й самовіддання є чужі ідеї й столиці їх провідників (Рим чи Москва — у релігійному чи політичному сенсі, що все рівно), — глибоко захоплені: їх нарешті признали за рівних! Так і говорив із захопленням один католик: “Йдете на святкування? Нарешті нас признали за людей!” Дійсно, признали... Були 360 років меншими,

пасли на задвірках Польщі й Риму, а тепер пустили до хати...

“Новий Шлях” у передовиці з 18 лютого 1956 р. також повідомляє про “великий досяг” признання: “Католицькі церковні достойники в своїх офіційних і приватних заявах відмітили рівноправність Української Католицької Вінніпегської Митрополії з іншими католицькими Провінціями (митрополіями) у Канаді й решті світу. Це значить, що піднісся престиж Української Католицької Церкви в Канаді і збільшилися його привілеї й обов’язки супроти Апостольської Столиці.” А далі редактор обережно просуває ще думку: “В міру цього теж збільшилися її зобов’язання супроти українського народу”. А якже!

Треба з того всього тільки запам’ятати, що для кого Рим був “центром землі” й ознакою найвищої культури, від цього часу він буде ще й “найсвятішим”. І треба зовсім певно згадати, що Рим, а не Київ...

У плянах Риму від століть Київ тільки важна географічна точка, як вихідна, для остаточного опанування Сходу. Римові (для порівняння скажімо, як і Москві) потрібні тільки вірні слугаки, раби чужих і ворожих для українського народу ідей, щоб при їх допомозі опанувати для своєї величності народом і його землею. Український народ і його інтереси? Народ в їх плянах тільки маса, який мусить бути підбитий духово (чи й фізично) для інтересів, у цьому випадкові, Римові. Думка народу і його широнарод-

ні побажання для нього не цікаві. Так було і так є.

Наприклад, чи запитав провід був греко-католицької Церкви в Канаді у свого вірного народу: Чи бажає він від цього часу бути римо-католицьким і тим ще далі відійти від свого братнього народу, що в Україні? Про таке ми не чули. Народу (вірних) немов би немає. Він, як з усього виходить, мусить тільки слухати, вкладаючи голову в ярмо, та ще й найголосніше виявляти свою радість: "Слава! Волимо під царя Західнього!" Так кричали колись і в Переяславі: "Волимо під царя московського!" Але, які великі різниці (політично й релігійно) в тих воліннях, а одночасно — яка спільність в наслідках!

Вияву волі щирого, патріотичного й доброго народу греко-католицького в Канаді про перехід на римо-католицизм ми не чули...

Чи ж не є глибокою правдою (проти чого так зайло протестують католики) таке: "...Унії (а тут перехід в римо-католицизм — К.) робилися тільки самою верховною владою, без найменшої згоди народу, (підкр. — К.) робилися підступом, обманом і фальшуванням"... оповідає Митрополит Іларіон у "Флорентійська унія 1439 року" ("Віра й Культура", ч. 4 (40), стор. 6, 1957 р., Вінніпег).

"Історичний акт" — це чергова побіда чужого над українцями хоч би тільки в Канаді та Америці, але побіда така, яка примушує подумати та запитати: "Камо грядеши?"...

(Цим ми не думали обговорювати доцільність чи недоцільність заіснування католицької Митрополії для українців в Канаді. Це зовсім інша справа).

Ф. Ко-ма.

"УКРАЇНСЬКА ЦЕРКВА ЗА ЧАС РУЇНИ".

Недавно вийшла нова монографічна праця Митрополита Іларіона під заголовком: "Українська Церква за час Руїни".

Ця велика монографія вийшла окремим книжкою на 564 сторінках повної вісімки. Видрукована вона на прекрасному книжковому папері з добрим і ясним шрифтом та в гарній твердій оправі блакитного кольору з витисненням як на чоловій її стороні, так і на хребті заголовку книжки та прізвища Автора.

Книжка містить в собі 22 головних розділи, поділені на підрозділи, і кожний розділ вичерпує своє питання. До того ж кожний розділ прикрашено на початку мистецькою заставкою, а в кінці мистецькою кінцівкою (праці М. Бутовича). А також у відповідних місцях тексту книжки вміщено для ілюстрації 38 чітких і досконало виконаних малюнків. Більшість з тих малюнків мають величину шілої сторінки формату книжки. Всі ті прикраси й малюнки надзвичайно оздоблюють книжку і збільшують і без того додатне вра-

жіння про її технічне оформлення. Взагалі книжка видана люксово, і з естетичного боку виглядає бездоганно.

Ця солідна науково-популярна праця написана дуже гарною літературною мовою, і з таким ясним викладом історичного й іншого речового матеріалу, що її зрозуміє кожний читач. А до того ж і читається вона легко та відразу зацікавлює й захоплює читача своїм змістом.

Вона опрацьована надзвичайно старанно, переконливо, і відзначається особливою солідною науковою студією, обильно задокументованою посиланням на наукові джерела своїх і чужих авторів, та на обширну літературу, яка подана наприкінці кожного розділу.

Кожне своє твердження Автор підпирає багатством джерельного матеріалу, що надає цій праці більшої науковості та ваги. Крім того, ще й у кінці книжки подано великий список друкованих джерел (актів, історичних творів, стародруків і т. п.) та загальну літературу до всіх розділів

цієї праці для вивчення історії Української Православної Церкви.

Автор користувався не лише українською, але й чужинецькою літературою, як то: російською, польською, чеською, німецькою, французькою, англійською, латинською і т. п. І сам Автор засвідчує, що цю свою працю він "опер на поважнім зібраним матеріалі та на глибоким і довгим його вивченні" (ст. 11). Покажчиком до праці, в якому подано імена особові, географічні, а також і назви предметів, доповнено цю книжку.

У цій монографії Автор досліджує стан Української Церкви за 30 літній період її історії після смерті гетьмана України Богдана Хмельницького і до початку гетьманування Івана Мазепи (1657-1687).

Україна тоді не знала спокою, і мордувалась в безперервних війнах. Скрізь в Україні були одні руїни, і не лише матеріальні, а ще більше була духовна руїна в нашому народі і особливо серед його провідної верстви.

А одночасно з тим ця доба була найважливішою в житті нашого народу й Церкви, як стверджує Автор — "бо саме тоді вирішувались історичні великої ваги справи, які сильно заважили на всій історії українського народу та його Церкви. Відбувались тоді події найчорніші в нашій історії, чому і вся доба ця зветься трагічним словом "Руїна".

"Відгомони цієї тяжкої доби, — і то відгомони реальні, — позостаються в нашому народі ще й тепер, — і в його політичному стані (бездержавність), і в його духовому характері" (стор. 10).

Автор, досліджуючи стан нашої Церкви, одночасно подає й історію нашого народу за ту добу, як "правдиве тло життя своєї Церкви, — бо Церква й народ разом діяли, бо Православна Церква й український народ — нерозірвально ціле" (стор. 8). І фактично основою духового життя нашого народу завше була Православна Церква.

Хоч заголовок книжки ясно окреслює тему й рамки цієї монографії, але Автор місцями виходить далеко

поза її межі, описуючи з належним освітленням де-які додаткові історичні факти, що мають зв'язок з добою "Руїна".

Цю монографію Автор написав як об'єктивний історик, що дивиться на події очима українського патріота тодішньої епохи. Він описує кожний історичний факт з всіма можливими подробицями на принципах хронології та внутрішньої їх пов'язаності. І перед читачем розкривається в історичній перспективі минулого часу широка сцена життя й повсякчасної тяжкої боротьби нашого народу за свою волю і за своє національне обличчя.

А разом із тим виникла й запекла боротьба за Православну Віру і проти силою накинуваного Польщею католицтва та його унії, що мала на меті окатоличення і сполонізування нашого народу. Автор в своїй монографії виразно показав, якими методами католицький єзуїтський орден Польщі запроваджував унію в Україні, подаючи головні уривки з виробленої єзуїтами для того спеціальної інструкції (ст. 56-58).

А позатим Автор описує руйнування України та її Церкви турками, татарами й москалями. Руйнувало її також своє панство українське, що вже ополачилось, та уняти, що були вірним зняряддям поляків "на знищення Руси".

Про боротьбу нашого народу з унією Автор уділив багато місця в цій монографії, бо ця боротьба за Православну Віру й проти унії, за словами Автора, "і складає головний і основний зміст усієї української історії, з віку XV-го починаючи. І це власне та накинена й спровокована боротьба, яка забрала на себе всі сили українського народу, вкінці обезсилила його і не дала йому можності дійти до незалежного життя" (стор. 7-8).

А при тому Автор стверджує і докладно з'ясовує, що лише Православна Віра й Церква є властивістю українського народу, і тому український народ у своїй масі унії не прийняв, й Україна залишилась православною. А на всіх тих, хто перейшов тоді в унію, наш народ ди-

вився як на смертельних зрадників своєї Віри й свого народу. Воно інакше і не могло бути з погляду національної ідеології народу, — бо, як зауважує Автор, “в історії народу мусить бути одна провідна національна ідеологія, а двох протилежних собі бути не може, — бо безсиллять і розвалить народ” (ст. 9).

Далі довідуємось з цієї монографії, що в цю жакхливу добу боротьби за Україну між Польщею, Турцією і Московією, а особливо після Андрусівського миру (1667 р.), багата Україна обернулася в цілковиту руїну, а її правобережна частина навіть в правдиву пустелю. Наш народ в переважачій більшості здеморалізувався, позбуваючись віри в свою справу та любови до свого рідного краю, і, будиши переслідуваний поляками й уніятами, велика кількість усіх його станів (Духовенство, міщанство, ремісники й селяни) переселявались на Лівобережжя під захист московського царя, де було хоч трохи спокою і не було переслідування бодай за Віру Православну. По Україні в той час гасували озброєні ватаги поляків, татар та турків, руйнуючи все на своєму шляху і не ошаджуючи й українських православних Церков. При таких умовах наша Православна Церква не змогла утримати своєї незалежності, й опинилась також під Москвою, і своїми освіченими людьми значно підняла культуру в Московії.

Здавалось би, що український народ при тому мусів би цілковито загинути, як нація. Але цього не сталося, завдячуючи, як з'ясовує Автор, нашій Православній Церкві, яка в добу Руїни хоч і багато витерпіла, але вийшла з того “непоборною та оновленою” (ст. 507). Українське православне Духовенство, як довідуємось з книжки, в ту добу Руїни було досить освічене й патріотичне, і воно видало велике число видатних духовних провідників, і навіть кількох великих наших Святих, які самовіддано боронили Православну Церкву й народ наш від загибелі, і остаточно оборонили й перемогли. “І це Українська Православна Церква спасла український народ

як націю” (ст. 508), — робить остаточно висновок Автор в кінці монографії.

Ця наукова розвідка Митрополита Іларіона надзвичай цінна й повчальна, а особливо для тих українців, що не знають або почали вже забувати нашу історію, і не навчаються з її минулого досвіду. А ми мусимо добре знати наше минуле, щоб зрозуміти наше сучасне й передбачувати майбутнє, і лише тоді можемо уникнути тих помилок, що були в минулій історії нашого народу. Безперечно, що все минуле треба знати таким, як воно було в дійсності, і Автор цієї розвідки (монографії) суворо цього дотримується. Він, як історик, описує цілком об'єктивно всі історичні факти з життя нашого народу й Церкви, даючи дійсне їх освітлення в перспективі минулого часу і роблячи при тому де-які цікаві свої уваги та висновки, яких ми досі ще не мали.

Автор коротко, але правдиво характеризує всіх наших гетьманів, що керували Україною в добу Руїни. А позатим він описує багато інших важливіших історичних подій того ж часу з належною їх оцінкою, як наприклад: різні договори й трактати українців з поляками, москалями, турками та їх наслідки для України, наслідки Берестейської унії в Україні, польське законодавство проти православних, про Єпископів-зрадників Православній Вірі і про Єпископів та Митрополитів, що боронили Православну Віру й народ від ворогів, про церковні й культурні осередки в Україні, про Всеукраїнську столицю Київ, про українські монастирі, про культурно-освітніх церковних діячів і письменників наших за доби Руїни, про канонізованих наших Святих за час Руїни, про культурний вплив України на Московію, про великі заслуги Української Православної Церкви перед всією Вселенською Церквою і т. п., і т. п.

Отже, цією монографією Автор поширює й поглиблює знання й правду про Україну та її Церкву, витягуючи з під грузів минулого й відтворюючи погребані духові творчості історичної України. А одно-

часно з тим він розбуджує в українського читача його національне сумління та любов до своєї многостраждальної Батьківщини-України. І тому думаю, що ця суттєва й високо авторитетна монографія буде мати великий успіх поміж нашими людьми, бож вона вияснює найбільше затемнену й пофальшовану сторінку історії нашого народу й Церкви.

І не один наш земляк, якому "все рівно", після її прочитання пробудиться з свого душевного сну. До того ж ця монографічна праця своїми обґрунтованими аргументами спростовує різні тенденційні теорії, що є ворожі нашій Православній Ві-

рі, і вона остаточно й назавжди вияснює все те велике лихо, що принесла українському народові й Україні унійна акція поляків і Ватикану.

Автор присвятив цю монографію українському народові в дні свого 75-ліття від народження (15.I.1957), додаючи на самому початку книги ще й свій високопатріотичний вірш.

І український народ щиро вітати-ме цю важливу й неоціненну працю, що розкриває правду про наш народ і Церкву, і що одночасно з тим кладе ще одну цеглину до фундаменту у відбудові нашої Державности.

Давенпорт, З. Ш. А.

Инж. А. Нестеренко.

ГНУЧКІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ.

6. ДВОЇНА.

Від глибокої давнини, серед багатьох інших залишків старовини, зберегла українська мова і так звану двоїну або двійне число (*dualis*). Двоїну знали всі давні індо-європейські мови, наприклад: санскритська та грецька, мала його й мова давньослов'янська.

Двоїни звичайно вживалося тоді, коли мова йшла про паристі частини нашого тіла (руки, ноги, плечі, очі, брови, ніздрі, коліна і т. п.) або про паристі предмети (береги), а також коли говорилося про дві речі та по числівниках два, дві, обидва, обидві.

Теперішні слов'янські мови загубили цю дуже давню форму, — лише мова серболужицька зберегла її. Правда, залишки цієї форми знають усі слов'янські мови.

Мова українська зберегла давню форму двоїни в багатьох цікавих залишках, зберегла її — де більше, а де менше — на цілیم просторі Української Землі. Двоїни в нашій мові звичайно вживаємо тоді, коли мова йде про паристі речі, а також по числівниках два, дві, обидва, обидві, а по аналогії з ними й по три та чотири.

1. У чоловічій роді закінченням двоїни називного відмінку було **ко-лись -а**, яке дійшло до нас лише в словах: рукава, вуса, два годá. Це

закінчення давно втрачене в нас, — з дуже давнього часу замість нього закінченням двоїни чоловічого роду стало тут **-и**: два діди, три столи. Уже в Збірнику Святославовім 1073-го року знаходимо ці нові форми на **-и**: *обоє законы 83*, а далі число прикладів по пам'ятках усе більшає. Життя Феодосія Печерського XII віку: три возы. Вишеньська грамота 1393 р.: два хресты.

У наших письменників, звичайно, знаходимо постійно форми тільки на **-и**, наприклад: у Куліша "Чорна Рада": три годи, три дні 22, три полки 306. 188. У Грінченка: два наділи, два годи.

У мові російській у цім випадку збереглося тільки давнє закінчення **-а** (закінчення **-и** тут не знають): два года, три сына і т. ін. Під впливом російським так часом пишуть і в нас, але цього повинно стерегтися і вживати тільки своєї форми: два вози, а не два воза.

2. У жіночій роді закінченням двоїни вдавнину було **-ѣ**, наприклад: двѣ стѣнѣ, три годинѣ. Ця форма двоїни цілком збереглася в українській мові аж досі на всій її території, тільки тут, звичайно, **ѣ** дало **і**, напр.: дві стіні, три години, дві корові, дві горі.

Ось приклади. Снятинська грамота

1424 р.: двѣ полянѣ. Київський запис 1515 р.: двѣ копѣ. "Ключ Розуміння" 1665 р.: двѣ натурѣ 47, двѣ рыбѣ 21 б. 22. Полтавські акти 1665-1670 р.: обѣ сторонѣ 21. 55. 58. 77. 97. 112. 128. 141. 178, обидвѣ сторонѣ 188, двѣ копѣ 95, три парѣ 189. Шевченко: дві могили, Глібів: три вербі. Федькович: дві чорні могили. Куліш: "Чорна Рада": дві парі. Свідницький: дві церкви, дві коморі. В. Олександров: дві тополі. Грінченка Словник IV. 271: дві деревині. Грінченко: дві хаті. Франко: "З вершин": дві силі. Маковей "Ярошенко": дві години. Тимченко Граматика: три формі, дві формі, дві стороні. Смаль-Стоцький "Граматика": 4 підвідміні, три особі і т. п.

З цих прикладів бачимо, що вся Україна знає цю форму.

У мові російській двоїна слів жіночого роду цілком зникла, і ці форми постійно замінюються формами множини, цебто закінчуються на **-ы**: две стѣны, три формѣ і т. ін.

Ось тому часто і в мові українській, під впливом російським, двоїну замінюють формою множини: дві стіни, три форми. Але мусимо обов'язково зберігати свою цікаву окремішність і вживати тільки форм двоїни: дві стіни, три форми.

В Україні сьогодні цю форму двоїни виганяють і в школі, і в пресі, — аби українська мова була близька до російської!

3. Звуки **г, к, х** перед закінченням **-і** (з **ѣ**) в двоїні обов'язково міняються на **з, ц, с**: дві нозі, дві руки, три дорозі, три небозі, дві корівці, дві яблуці, дві мусі і т. ін. Не будуть мої нозі в тебе й на порозі. Не складай свої руки ні в горі ні в муці. Грінченка Словник IV. 170: три сотці. У Федьковича: дві зіронці. Б. Лепкий: "З життя": дві жінці.

У різних місцях Галичини я чув: дві курці, три дірці, дві мусі, чотири книжці, дві дорозі і т. ін. Правда, в усіх цих випадках тепер дуже часто замість форм двоїни вживають також форм множини: дві руки, дві мухи, три небоги.

4. Двоїна ніякого роду кінчалася вдавнину так само, як і слова жіночого роду, на **ѣ**: двѣ словѣ. Українська мова цілком зберегла цю давню

форму (а **ѣ** дало в нас **і**), наприклад: дві слові, три вікні, дві зерні, дві озері, три полі, дві літі, дві відрі, чотири пірі і т. ін.

Збірник 1073 р.: двѣ дѣйствѣ 26 б. Життя Феодосія Печерського XII віку: двѣ лѣтѣ. Снятинська грамота 1454 р.: двѣ селѣ. Житомирський інвентар 1501 р.: дві відрі 4. Книга Луцька 1583 р.: три літі. Опис Київських замків 1552 р.: 4 ведрі. Острівська Біблія 1581 р., Псавтир: двѣ лѣтѣ 140. 165, обѣ уши 124. "Ключ Розуміння" 1665 р.: двѣ мѣстѣ 56. Мудрій голові досить дві слові, Номис ч. 5912.

Але множина часто й тут заступає двоїну, — інколи кажемо два дерева, два літа замість дві дереві, дві літі. Часом кажемо: двоє відер, троє слів.

Але мусимо берегти свої старі притаманні форми двоїни, і не міняти її на множину: дві слові, три відрі (а не два слова, три відра), цебто кидати своє, а вживати форми російські.

Так само і в розсіянні, на еміграції, забувають форми двоїни. Забувають, хоч "Правописний Словник" Г. Голоскевича знає їх і подає їх. Наприклад у цьому Словникові знаходимо: дві стіні, дві книзі (ст. 91), три слові, три вербі, три хаті, три руки (ст. 401), чотири яблуці, чотири норі (ст. 437), дві вікні (ст. 59), дві слові (с. 372) і т. ін.

Тепер в підсоветській Україні форми двоїни викинули шілкою і зо школи, і з літератури, як форму "буржуазних націоналістів".

Це звичайна політика в мові, — щоб викидати з української мови її окремішності, щоб її нахилувати до мови російської. А між тим форми двоїни відомі по всій Україні.*

Отже, розрізняймо:

По-українськи:	По-російськи:
два вози	два воза
два чоловіки	два человека
три корові	три коровы
чотири стіні	четыре стены
дві слові, вікні	два слова, окна.

Пишімо й говорімо тільки по-українськи!

* Див. Ів. Огієнко: Двійне число в українській мові, Київ, 1919 р. Відбитка з VI тому "Записки Наукового Товариства".

7. ГЕОГРАФІЧНІ НАЗВИ.

1. Географічні назви кожен народ уживає в своїй традиційній формі, яка здавна заціпилася в нього, і до якої всі звикли. Коли ми переймаємо форму географічних назв від іншого народу, то ця форма заціплюється надовго, а то й назавжди, навіть тоді, коли в господаря тієї назви вимова її змінилася на іншу.

Кожен народ, що володіє сильнішою літературною мовою та державною силою, звичайно накидає свою географічну форму підлеглим йому народам. Так Польща довго накидала нам свої географічні форми, а тепер те саме робить Москва, — накидає Україні російську вимову цих назв.

2. Традиція в мові грає велику роль, а в географічних назвах тим помітнішу. Протримавшись віки, вона затверджує й освячує певні загально прийняті форми, хоч би вони були й невідповідні з якогось погляду.

Так, уже в нашому церковно-слов'янському Новому Заповіті з X-го віку є форма Іспанія (Рим. 15. 24, 28), а тому годі її міняти на Еспанія, бо віки вже освятили її. Взагалі ж удавнину й по Європі писали Іспанія, напр. так пише німецький лірик Освальд фон Волькенштейн (1377-1445), що побував в Іспанії.

Давне грецьке *he Spania* (греки читають *hi Spania*), латинське *Hispania*, німецьке *Spanien*, англійське *Spain*, французьке *Espagne*. Україна з X віку вимовляє й пише Іспанія.

Люди в Церкві довгі віки чули тільки Іспанія, так довгі віки писали в Україні за Церквою: Іспанія. І годі тепер викидати цю довгими віками освячену форму, і приймати зовсім чужою нам Еспанію.

Так само багатовікова традиція затвердила форми Кита́й, китайський, Сахара, і трудно заводити замість них Хіни, хінський, Сагара, як трудно було б сьогодні викидати неправильні форми Галичина, європейський, а заводити правильніші: Галиччина, європський.

Давня традиція затвердила форму Нью-Йорк, в Америці українці пишуть за живою вимовою Нью Йорк,

перекладене було б Новий Йорк, як пишуть і вимовляють поляки.

Коли ми встаровину приймали німецькі географічні назви, то в них дифтонг *ei* бренив тоді ще як *ei*, а тому в нас не легко вивести правильну стародавню форму Рейн, і запровадити нову Райн, коли й самі німці в багатьох місцях ще тепер вимовляють по-старому Рейн. Постанова нової вимови в якогось народу не обов'язкове для інших народів, що засвоїли собі стару форму.

Традиція освячує загальне вживання тієї чи іншої назви. Спочатку батьківщина наша звалася Русь, або Руська Земля, а її частиною була Україна, — це головню Київщина, але з бігом часу назва Україна так поширилася, що стала в нас назвою всієї батьківщини, заступивши стару назву Русь, а українець заступило стародавні наші назви русин чи русич.

Сама назва Україна відома здавна в наших пам'ятках. Найперше здибуємо її в пам'ятці десь половини XI віку "Слова Григорія Богослова", в якій в 10-м Слові читаємо: "По святѣмъ Крещеньи Перуна отринуша, но и ноне по украинамъ моляться ему". Тут початкове значення слова україна: край, провінція, окраїна. І вже пізніше з цього слова повсталася географічна назва краю: Україна.* Так само з старогерейського *gevul*-границя, край, країна — постала Галилея.

Але й назва Україна таки відома здавна, — це не нова назва, бо вже в Іпатієвому Літопису під 1187 (6695) -м роком читаємо, що коли помер князь Володимир Глібович, то "плакашася по нем всі переяславці... о нем же Україна много постона".

Другу згадку про Україну цей же Літопис подає під 1213 (6721)-м роком, розповідаючи, що князь Данило "прия Берестий, і Угровеск, і Верещин, і Столп'є, Комов, і всю Україну".

Тільки невідомо, чи Літописець ми-

* Див про це мою статтю: Перше значення слова "україна", "Наша Культура" 1952 р., ч. 5.

слить у цих двох місцях Україна, чи україна.

Сама Русь, як свідчать пам'ятки, це була головню Київщина, без півночі, цебто те, що пізніше стало зватися Україною. В Іпатієвому Літопису читаємо: "Ростовці, і суждальці, і переяславці с'їхавшася к Володимеру (на Клязьмі) і ріша: Князь наш убьен, синок его мал в Нові Городі, а братья его в Русі" 404, — тут ясно виділюється Русь від північних країн.

Теперішня Росія аж до Царя Петра I звалася частіше Московія чи просто Москва, але Петро I, при допомозі свого українського оточення, змінив назву Московія на українську: Русь, Россія, змінив і затвердив її. Слово Росія, з грецького *Rossia*, вживається по пам'ятках ще з XV віку, але вживається поруч і Московія, а від Петра I запроваджується одна офіційна назва: Росія.

Десь із XIV ст. греки назвали нашу країну *Mikra Rossia*. Назвали так тому, що вже стало дві Русі: одна на півночі, а друга на півдні. Слово "Мала" при географічних назвах завжди визначає: початкова, стріша, основна, давніша. Пор. Греція Мала й Велика, Скифія Мала й Велика, і завжди тут "Мала" визначає: початкова, головна, старіша. Удавнину "Мала Русь" в устах грека брєніло як пошана, звеличення. Князь Галицько-Волинський Юрій II (отруєний 1340 р.) підписувався з гордістю: "З Божої ласки прирощений князь усея Малия Росії".

3. Подам іще кілька заміток про окремі географічні назви. Пишемо й вимовляємо Басарабія, басарабський, рос. Бесарабія.

У давніх пам'ятках знаходимо Бересть, Берестій, Берестіє, наше Берестя, рос. Брест.

Наше Городня, уже в "Слові о полку Ігореві" 1187 р. знаходимо городеньський, Іпатіїв Літопис дає в Городні, к Городну; рос. Гродно.

Наше Коростень удавнину брєніло Іскоростень.

Уже Іпатіїв Літопис дає Крем'янець, — ко Крем'янцю. Російське Кременець.

Удавнину був Вручій, наше Овруч,

Іпат. Літ. дає Вручий, у Вручого.

Старе було Ляхи, пізніше Польша, так і тепер в мові російській, але в нас Польща, може підо впливом форм на -щина. В Універсалах Богдана Хмельницького вже знаходимо Польша, а не Польша.

Сучасне наше народне Прилука, рос. Прилуки, старе було й Прилук.

Річка Сян, так подає Іпатіїв Літопис, але він дає й місто Санок.

Пишемо й вимовляємо Хвастів, хвастівський, від хваст, а не рос. Фастів.

Пишемо й вимовляємо Чигирин і Чигрин; гетьман Богдан Хмельницький у своїх універсалах і в листах пише часто: в Чигрині, за народньою вимовою.

Снятин давніше звався Коснятин.

У пам'ятках XVI-XVIII віку часто подибуємо форми: Голтва, Подоль, Ромен, річка Бог, Хвастів, і т. ін.

Річка Ворскло ніякого роду, російське Ворскла жіночого роду.

4. Багато наших географічних назв утворилися ще за глибокої давнини, а тому їхнє значення нам мало знане, або й зовсім не знане. Але скрізь потворилися народні вияснення своїх географічних назв, особливо міст, вияснення звичайно пізнішого часу, — це т. зв. народня етимологія.

Звичайно, перше було місто Київ, а в ньому гори Шекавиця й Хоривиця та річка Либідь, а вже пізніше повстала легенда про трьох братів, — Кия, Щека й Хорива та сестру їхню Либідь, повстала для вияснення цих назв. Так само перше існував Рим (Рома), а вже пізніше повстала легенда про Ромула й Рема.

Про повстання назви Київ в Іпатієвому Літописові на ст. 5-й розповідається так: "Биша 3 брата, єдиному ім'я Кий, а другому Щек, а третьому Хорив, і сестра їх Либедь. І сядяще Кий на горі, кде нині увоз Боричев, а Щек сядяще на горі, где нині зоветься Шековиця, а Хорив на третьей горі, отнюду же прозвася Хоривиця. Створиша городок во ім'я брата їх старішого, і наркоша і (його) Києв".

В Іпатіїв Літопису взагалі не раз читаємо спроби народнього вияснен-

ня географічних назов. Напр.: “Князь Володимир зруби город на пустом місті, і нарече ему Каменець, зане бисть камена земля” (під 1288 р. на ст. 608). “Річки ради, яже втечєть в Двину, іменемъ Полота, от сея прозвашася Полочане” 4. Про назву Переяслав під 993 роком читаємо, як Кожом’яка переміг печенізького героя, чому князь “Володимир рад бив, і заложи город на броду том, і нарче і (його) Переяславль, зане перея славу отрок”.

Іпатіїв Літопис під 1259 роком (ст. 558) розповідає, що місто Холм свою назву одержав тому, що стояв на горі, — на холмі.

Щодо назов народів, то Літопис підкреслює, що назви ці повстали від назов місцевостей, на яких вони осіли. “По мнозих временіх — розповідає Іпатіїв Літопис (ст. 3), — сіли суть словени по Дунаєві, где єсть нині Угорська Земля і Болгарская. От тих словен розидошася по землі, і прозвашася імени своїми, где сєдше на котором місті. Яко пришедше сєдоша на ріці іменем Мораві, і прозвашася Морави... Пришедше і сєдоша на Вислі, і прозвашася ляхове, а от тих ляхов прозвашася поляне”.

Ось іще кілька стародавніх форм географічних назов із Іпатського Літопису: Африкія 116, по Бозі 314 і по Бугу 7, на Бузі 176, Буга 482, із Бряньска 242 і к Дебряньску 239, Волковиєск 551, за Ворскол 387, до Ворскла 192, Гомор 382, городеньский 361, Коснятин 260 (це Снятин), взяша Прилук 150, к Прилуку 216, Се бо Словєньск язык: Поляне, Сєверо 6, і Сєверо 7, Сідоша на Дєсні і по Сулі, і наркошася Сєвера 4, Содом 382, Устилог (тепер спольська Устилуг) 283, Хорол 429, в Черторії 421, Черториєск 502, Черторийска 502.

5. Українських назов спочатку російська влада не змінювала, але вже в XVIII-му віці почали потроху їх міняти.

Року 1688-го на березі річки Самари, з наказу Москви, гетьман Іван Мазєпа спішно побудував місто-фортецю Новобогорідське, але пізніше росіяни перейменували його на Новомосковське.

Старе Євпаторія в нас звичайно звалось Козлów, за татарським Хазлєв.

І з бігом часу багато назов росіяни поперероблювали на свої, напр. наші Куп’янка, Лубні, Ніжен, Озів, Охтирка, Ромен, Лятичів і ін. були перехрещені на російське: Купянск, Лубны, Нежін, Азов, Ахтырка, Ромны, Летичев, і ін. А вже за Советської влади велике число міст одержало зовсім іншу назву, — комуністичну.

6. Щодо назов чужосторонніх, то кожен народ звичайно передає їх по своєму, в більшості націоналізуючи їх Так, поляки часто європейські назви зовсім знаціоналізували, наприклад: Lipsk, Bruksela, Wlochy, Kolonia, Inflanty, Londyn, Norymberga і т. ін., цебто: Ляйпциг, Брюссель, Італія, Кельн, Ліфляндія, Лондон, Нюрнберг.

Поміж системами французькою й німецькою, звідки ми найчастіше переймали географічні назви, часто бувають помітні різниці. Напр. фр. Япон, наше Японія, а нім. й англ. Japan.

Слово Китай постало від тюркського ketaj, — власна назва того тунгуського народу, що на початку X-го ст. підбив собі північний Китай і заклав свою династію китанів (907-1125 по Хр.); монгольська назва kitat; у Марка Поло-Catay, і так само арабське Khatai — північний Китай. Матерію, що привозили з Китаю, у нас названо к и т а й к о ю.

Західноєвропейські назви: нім. China, фр. Chine й т. ін. повстали давніше, чи не від назви династії Tsin (III ст. до Хр.); цю назву до Європи занесли араби й перси.

Самі китайці не зуть себе ані китайцями, ані хінцями, але чжунгожень (цебто, люди Серединної держави) або хань-жень (цебто, ханські люди), так само й держава Китай має різні назви, але не ті, що існують в Європі.

7. Серед наших географічних назов дуже багато назов прикметникових, втворених до давнього йменника гóрод (місто), а тому вони чоловічого роду. Із цього повстали наші географічні назви на -ів,

-їв та -ин, напр. Чернігів, Канів, Жидичин і т. ін., — це все прикметники до слова "гóрод".

Багато в нас є прикметникових назв ніякого роду, які повстали до назви місто, містечко, село. Це будуть назви на -е, ське, -цьке, -ове, -е ве, -ине й т. ін., напр.: Рівне (це: Рівне місто), Дубне, Жаб'є, Гадяче, Луцьке, Артемівське, Волочиське, Печерське, Дніпропетровське, Пинське, Слов'янське, Здолбунове й т. ін. Усі ці назви постали як прикметники до українських місто чи містечко.

Російська мова не знає слова місто ніякого роду, — уживає "гóрод" чоловічого роду, тому поперемінювала наші назви ніякого роду на назви чоловічого роду: Гадяч, Луцк, Артемьевск, Волочиск, Славянск, Пинск і т. ін.

Відмінюються ці наші назви як прикметники повної сучасної форми: з Жаб'його, до Гадячого, в Рівному, під Рокитним і т. ін. Росіяни відмінюють ці форми по-своєму, — за старою т. зв. короткою (іменниковою) формою: до Гадяча, Ровна і т. ін.

Місто Луцьке вдавнину мало форму Лучьск-Луческ, цебто гóрод Луческ, і змінювалося: до Луческа, к Луческу і т. ін. Із цього повстала давня форма Луцьк (гóрод), яке відмінювалося за іменниковою формою: з Луцька, Луцьку.

Пізніше защепилася в нас народня українська форма Луцьке (місто), і змінювалось, як прикметник: Луцького, Луцькому.

Але запанувала російська старша форма Луцьк, Луцька, Луцьку.

8. На закінчення подаємо в алфавітному порядку, яких саме географічних форм треба вживати в українській літературній мові, а яких не вживати.

Скорочення: рс — російська форма, пл — польська.

Українське:

Артемівське
Базель
Балкани
Балтика
Басарабія

Чуже:

Артемьевск рс
Базилея пл
Балкан пл
Балтик пл
Бесарабія рс

Берэ́стя	Брест рс
Брюссель	Брукселя пл
Вільна	Вільно рс
Вóвча	Волча́нск рс
Воли́нь, -ні ж. р.	Во́линь, -ня ч. р. пл
Волочиське	Волочиск рс
Ворскло	Ворскла рс
Га́дяче	Гадяч рс
Городня	Гродно пл рс
Дніпро чол. р.	Днепр рс
Дніпропетровське	Дніпропетровск рс
Дністро	Дністр рс
Дубне, ого	Дубно, -бна рс
Здолбунове	Здолбунов рс
Іспанія	Еспанія
Італія	Влохи пл
Ка́м'янець	Каменець рс
Кельн	Колонія пл
Китай	Хіна
Кóвель, з Кóвеля	Ковель, -вля пл
Копенгаген	Копенгага пл
Кременчу́к	Кременчуг рс
Кре́м'янець	Кременець рс
Куп'я́нка	Купянск рс
Ліфля́ндія	Інфлянти пл
Лóндон	Лондин пл
Лубе́н, Лубні	Лубни рс
Луцьке, -ого	Луцьк, -ка
Ляйпці́г	Липськ пл
Ляти́чів	Летичев рс
Мадя́рщина	Венгрія рс
Ні́жен	Нежін рс
Німе́ччина	Германія рс
Ню́рнберг	Норимберга пл
Озі́в	Азов рс
Охти́рка	Ахтирка рс
Печерське	Печерск рс
По́льща	Польша рс
Прилу́ка	Прилуки рс
Рі́вне	Ровно рс
Ро́мєн	Ромни рс
Саха́ра	Сагара
Си́бір чол. р.	Сибір жі́н. р. рс
Со́до́м	Содо́ма пл
Ся́н	Сан рс
Сяно́к	Санок рс
Угорщина	Венгрія рс
Хва́стів	Фастов рс

† Іларіон.

Великі фотографії-портрети Митрополита Іларіона вже вийшли, — для вивішування по церковних канцеляріях при Церквах та в Громадах. На гарному паспорті. Ціна \$1.00. Виписувати від Адміністрації "Віри й Культури".

ПЕРЕКРУЧУВАННЯ ІСТОРІЇ.

У вступі до своєї “Історії Української Церкви” католицький автор М. Чубатий каже: “Існує вправді цілий ряд творів про унію, та писані чужими — православними й латинниками. Православні відносяться до унії з ненавистю й упередженням та вважають її польсько-єзуїтською інтригою, що має на меті розбити стоміліоновий “руський” народ. Їхні твори є вповні однобічні. Знову ж польські католицькі історики вважають діло унії своєю роботою, виконуючи оцю культурну працю за дача самої ідеї... Тому з запалом треба взятися до студій рідної церковної історії... Церковно-історичні студії вкажуть нам, які місії й завдання стоять перед нами на Сході..., бо західні пропагатори католицизму дуже часто поповнюють похибки на шляху до приєднання Сходу, а знання нашої історії дасть їм в тому ділі дуже цінні вказівки...”

З цього ясно, на які шляхи ставиться історичну науку і чого можна сподіватися. І не диво, коли приходить читати такі анекдотичні оповідання: “Цісар Оттон III, що через свою жінку був посвоячений з Володимиром і був колись учнем Папи, постарався, щоб Папа коронував угорського кн. Степана. Дуже можливо, що одночасно постарався за неї і для свого вуйка Володимира. Можливо (підкр. — СКП.), що папські послы, їдучи з Угорщини після коронації до Києва, повезли з собою одночасно корону і для Володимира. З цього виходило б, що Володимира коронували папські послы з Риму 1000 року” (Назарко: “Св. Володимир Великий”).

Історик католик С. Томашівський творить уже прямо комбінацію з докорів і мрій заднім числом: “Коли б не козацтво, яке пішло на службу протиуніцьким рухам, керованим з Москви (?), то до половини XVII ст. вся Україна за малим винятком мала б одну національну Церкву, об'єднану з Римом, а разом з нею ще й білорусів. Національно-культурне відокремлення України уже тоді було

б завершене додатньо, а сьогодні ми були б серед перших народів Європи. На жаль, цього не сталося, як з вини нашої, так з вини Польщі”.

Дивні ці, — простіть за слово, — “наукові” мрії в світлі хоча б стверджень католицького богослова о. д-ра Г. Костельника в своєму докладі “Ідеологія унії” на з'їзді у Львові 1936: “І ось ми являємося свідками такого неприродного явища, що унія денационалізувала “східний народ” в користь “латинського сусіда”. У давній Польщі денационалізувала українців і білорусів в користь поляків. В Угорщині — українців і румунів в користь мадяр, у Хорватії сербів — в користь хорватів, в Італії греків — у користь Італії”.

Свого часу про саму унію на запити Пропаганди з Риму Єпископ Луцький і вел. канцлер коронний Андрій Ліпський доносив таке: “Унію створили зря, необдуманно, не визнавши добре, чи хоче її населення, легкодумно та щоб тільки задоволити честолюбність окремих осіб. І Духовенство, і шляхта, і простий народ — цілком їй не співчують”.

Багато праць істориків-уніятів про Українську Церкву переткано анекдотами, гіпотезами, висновками, спертими на третьорядних, без жодного значення й суті фактах в стилі такого: “Та все ж таки саме вислання посольства (торговельного по контексту — С. К. П.) до Оттона свідчить, що Ользі було все одно: приймати грецький чи латинський обряд, а це дає важне свідоцтво для її католицизму”. Усі такі висновки підпираються своєрідною адвокатською обороною, як ось: “На латинський обряд очевидно в тому часі не слід дивитися під кутом бачення нижніших обставин, як на щось денационалізуючого. Національно ні латинський ні грецький обряд не мали б були шкідливого впливу, бо ми мали тоді свою самостійну державу” (Чубатий).

Дуже дивно, що така “наука” стає вже офіційною в українських наукових установах (напр. “ЕУ”). Науков-

ці-історики забувають, що історія для того, щоб навчатися, а не комусь щось конче доказати. Щоб же навчити вона мусить бути чистою, солідною, правдивою й чесною наукою, а не пропагандою з анекдотами. Така наука нікому ніколи нічого не докаже, а найгірше — нічого не навчить.

Греко-католицька “наука” через свої перекручування української історії вже досягла того, що їй ніхто не вірить. І не повірять, — самі уніяти в тому винні!

Усупереч своїм сподіванням, що

така історія “дасть цінні вказівки на шляху до приєднання Сходу”, вона створила лишній камінь роз’єднання та непорозумінь у самім українським народі. Бо народ судить просто. “Ії-знавайте їх по плодах їх”. Не дає бо добре дерево таких гнилих та червивих плодів. А щоб задовольнити амбіції ватиканського прозелітизму, цілком не конечно для уніятських істориків падати обличчям в болото.

Нью-Йорк.

Є. Кіндзерявий-Пастухів.

75-ЛІТТЯ МИТРОПОЛИТА ІЛАРІОНА.

I.

Ваше Високопреосвященство,

Високопреосвященніший Владико!

“Минають дні, минають ночі”... і сьогодні вірні Церкви Покрови Пресвятої Богородиці в Монреалі щасливі вітати Вас, Дорогий Владико, з славним Ювілеєм 75-ліття з дня Вашого народження.

З глибокою пошаною схиляємо перед Вами свої голови, як перед Первоєрархом Української Православної Церкви в Канаді і як перед видатним і вірним сином нашої Матері України, сином, який віддав їй і рідній її Православній Церкві всі свої сили, всі свої надії, все своє життя.

У час боротьби за долю України ми бачили Вас громадським діячем, науковцем, державним мужем і непохитним оборонцем нашої прадідівської Віри й Церкви, та через усе життя глибоким патріотом і духовним провідником свого народу.

Нарешті Боже Провідіння привело Вас до керми Українською Православною Церквою в Канаді. Ці нові обов’язки і надзвичайна відповідальність Вашого обрання зворушують Вашу невтомну енергію до нової творчої праці, і Ваше пастирське керівництво Церквою дає багаті жнива, — Канадійська Українська Пра-

вославна Церква незрівняно зростає, міцніє, збагачується, відновлює вікові традиції побожного українського народу, а рівночасно, з-під пера Вашої легкої, благословенної Богом руки, як повинь, іде творчий потік науково-духовної й історичної літератури, Богослужбових книг, інших друків, — усе для добра Церкви, для добра її вірних.

Гасла, кинуті в численних Ваших друків і палких промовах, визначають Ваше призначення: Служити Народові — то служити Богові!

І коли ми, Ваші духовні діти, згадуємо Вас, то згадуємо і Батьківщину, бо ще неподільне, згадуємо й порівнюємо з віковим дубом, який не гнеться, а лише усміхається бурі...

Вітаючи Вас, Дорогий Владико, висловлюємо Вам нашу глибоку пошану й відданість, нашу щиро-сердечну любов!

Ваші духовні діти, вірні Церкви Покрови Пресвятої Богородиці в Монреалі:

о. П. Архангельський.

і 193 підписи вірних Св. Покровської Церкви в Монреалі.

Року Божого 1957-го, січня 15-го дня.

Монреал — Канада.

II.

Високопреосвященніший і Дорогий Владико!

Прочитав учора в "Віснику", що в цьому році Вам сповнилось 75 літ, що Вас вітали з цим ювілеєм керівники нашої Консисторії і громадські діячі Вінніпегу. Прошу прийняти й моє найщиріше привітання і побажання ще довгих літ праці на добро нашої Церкви й народу.

Ваш ювілей — це наш ювілей, бо Ваша праця сьогодні так тісно пов'язана з Церквою та народом, що майже немисливо відокремити Вашу особу від народу, майже неможливо уявити Вас окремо від нашої Церкви.

Багато натерпілася наша Церква в Україні, багато вона натерпілася й на еміграції. Часто нам доводилось промовчувати і найбільші образи, бо ми неспроможні були боронитись. І коли сьогодні наша Свята Церква є не тільки в стані активної оборони, а часто-густо і в стані наступу, то завдячувати це можемо тільки Вам, Дорогий Владико.

Чесна співпраця Церков можлива тільки серед рівних партнерів, а не "вищого" й "нижчого". Саме Ви найбільше й спричинилися до цього вирівнювання, — сьогодні нашу Православну Церкву не так легко зневажати, як це було недавно, бо кожна зневага, кожна неправда і наклеп тягне негайну Вашу відповідь, яку заперечити справді важко. Тому Ваша праця сьогодні така важлива для всіх православних українців. Більше, — вона важлива і для всього нашого народу, народу у величезній більшості православного.

Тому, Дорогий Владико, я й кажу, що Ваш ювілей — наш ювілей, ювілей нашої Церкви всієї.

Прийміть же мої найщиріші побажання Вам довгих літ, щастя та здоров'я і дальшої праці на добро нашої Православної Церкви.

"Нові Дні". Торонто. 4.II.1957.

Щиро Ваш П. Волин'як.

III.

Ваше Високопреосвященство!

З нагоди 75-ліття Вашого Високопреосвященства вважаю для себе за

честь і синівський обов'язок до чисельних голосів православних українців зо всього світу приєднати і свій скромний голос.

Цими днями, перебуваючи в ліжку, мав я нагоду ознайомитися з Вашою капітальною працею: "Українська Церква за час Руїни". Не буду тут висловлюватись про високу наукову вартість цієї нової праці Вашого Високопреосвященства, — про це найкраще свідчать ті багатющі джерела й література, яку використали Ви, Дорогий Владико, що один лише перелік їх забрав 23 сторінки даної праці.

Дана праця є незаперечним свідоцтвом як великої ерудиції Вельмишановного Автора, глибокої обізнаності з історією нашої минувшини, так подивугідної його працьовитості, що — при всій переобтяженості іншими важливими обов'язками на становищі Голови Церкви — дали змогу такий короткий відтинок історії нашої Св. Церкви дослідити так всебічно й детально.

Цією новою Вашою працею Ви, Дорогий Владико, дали нам, православним українцям, у руки нову зброю в боротьбі з гнобителями нашого народу і нашої Св. Церкви, як тих, що поневолюють їх тепер, так і тих наших "приятелів", що гарячково підготовляються до нового "хрестового походу" на Україну для її поновного поневолення шляхом католичення.

З цієї Вашої цінної праці я довідався, що готується нова Ваша монографія: "Українське монашество та монастирі". Праця, безперечно, дуже актуальна, бо покаже українському загалові велику роль наших монастирів, як джерел не лише релігійного, але й культурного життя в Україні. Я, як вихованець Яблочинського Св. Онуфріївського монастиря, з приємністю згадував завжди два роки мого перебування там.

На останній сторінці покажчика джерел і літератури до даної праці прочитав я, що Ви, Дорогий Владико, уже готуєте до друку II том цієї ж праці під назвою: "Українська Церква за час гетьмана Івана Мазепи". Коли ця праця Вашого Висо-

копреосвященства показує нам позитивну роль нашої Св. Церкви в часах найбільшого занепаду нашого державницького й церковного життя, то нова праця покаже нам, я в цьому певен, чим була для наших предків наша Св. Церква в короткому, але блискучому періоді нашої історії під назвою "Гетьманщина", зокрема буйний її розквіт за гетьмана Івана Мазепи.

Ознайомлення українського загалу з цими періодами нашої історичної минувшини, як плодами Вашої, Дорогий Владико, невсипущої праці Богові на честь, а нашою українському народові на спасіння, озброїть нас усіх, згуртує ще міцніше навколо Прадідної Церкви, як нашого найбільшого скарбу, покаже нам, як ми маємо її любити та боронити від усіляких ворожих нападів.

Виходячи з цього, нашим синівським обов'язком є повсякденно молити Всевишнього за Вас, Дорогий Владико, просити Його, щоб і надалі мав Вас у Своїй високій опіці, щоб обдарував Вас найкращим здо-

ров'ям і допоміг Вам у здійсненні всіх Ваших шляхетних замірів, як на високому становищі Митрополита найсильнішої й найкраще організованої Української Православної Церкви поза межами Батьківщини, так і в Вашій багатогранній науковій праці, що забезпечує Вам уже за життя почесне місце не лише в історії України й історії Української Православної Церкви, але і в історії української культури.

На підтвердження щирости цих моїх слів я, долучаючи при цьому "монеї ордер", прошу ласкаво надіслати мені це Ваше цінне видання, і при виході з друку згаданих вище праць Вашого Високопреосвященства прошу надіслати їх мені, не чекаючи на замовлення.

На многі, многі літа, наш Архипастирю!

Прошу благословення і молитов Вашого Високопервосвященства.

З глибокою пошаною і синівською любов'ю у Христі М. Муха.

Торонто. 17. II. 1957.

ЖИТТЄВИЙ ШЛЯХ

МИТРОПОЛИТА ІЛАРІОНА.

Митрополит Іларіон (проф. д-р Іван Огієнко) народився 2 (15)-го січня 1882 року на Київщині в Україні, у м. Брусилові Радомського повіту.

Гімназію закінчив в м. Острозі на Волині (екстерном).

Закінчив університет у Києві на історично-філологічному факультеті 1909-го року, і позоставлений при ньому готуватися до професури.

Склав професорські іспити при цьому ж університеті.

Став викладати при цьому ж університеті мову та літературу.

1918. Багато працював, як голова Комісії для відкриття вищих шкіл в Україні.

1917-1918. Багато працював для заснування Українського Університету в Києві, і довів до відкриття його.

1917-1920. Заснував Український

Державний Університет у м. Кам'янці-Подільському, і був його першим ректором.

Роки 1918-1919. Був Міністром Освіти в Києві в Україні, яка відродила тоді своє державне життя.

1919. 22. I. З доручення Ради Міністрів УНР урядив у Києві Свято Соборности на Св. Софійським майдані.

1919. Став Міністром Ісповідань в Україні.

1919-1920. Директорія й Рада Міністрів Української Народньої Республіки передали всю свою владу Міністрові Проф. Огієнкові, як своєму Головноуповаженому Міністрові, а самі покинули Україну. Міністер Огієнко боронив незалежність України перед окупантами поляками, і зберіг державність України ще на один рік.

Як Головноуповаженим, організу-

вав українське військо, українське шкільництво, Українську Церкву, українську пресу й ін.

Багато раз Міністру Огієнкові загрожувала смерть за цю його самовіддану працю.

1920. Проф. І. Огієнко виїхав на еміграцію в Польщу.

1924-1926. Проф. Огієнко професорує у Львові в середній Учительській Коедукаційній Семінарії, навчає тут української літератури. Року 1926-го польська шкільна влада звільнила проф. Огієнка з посади "за національно-українське виховання учнів Семінарії".

1926-1932. Проф. І. Огієнко викладає в Православній Богословській Академії при Варшавському Університеті. Мав дуже багато учнів (більш 200) що стали Священниками, і держалися його національної ідеології.

З зарядження Міністерства Внутрішніх Справ Проф. І. Огієнко був звільнений від викладів в Богословській Академії "за спротив полонізації православних студентів".

1931. Університет в Брно в Чехословачії надав Проф. Іванові Огієнкові звання доктора філософії.

1933-1939. Проф. І. Огієнко видавав у Варшаві науково популярний місячник "Рідна Мова", яка розходила по всіх українських землях і оселях. Вийшло 81 число. У вересні 1939-го року німці окупували Польщу і "Рідну Мову" закрили.

"Рідною Мовою" проф. Ів. Огієнко зробив велику культурну працю, — допоміг, щоб серед українського народу запанувала одна літературна мова.

1935-1936-1937. Проф. Ів. Огієнко видавав науково-літературний місячник "Наша Культура", в якому писали всі видатні українці, у тому: Гетьман Скоропадський, Митрополит усієї Польщі Діонісій, Митрополит Галицький Андрій Шептицький і ін. Вийшло 31 том, журнал припинений у листопаді 1937-го року, бо Редактор Іван Огієнко всі сили став віддавати на переклад Біблії на українську мову.

1936. Починаючи ще з студентських літ, ще з 1905-го року Проф. І. Огієнко задумав перекладати Біблію

на українську мову, і почав до того готуватися. З 1917-го року вже багато працював над цим перекладом.

Року 1936-го Бритійське Біблійне Товариство підписало з Проф. І. Огієнком нотаріальний контракт, — перекласти їм Біблію з гебрійської та грецької мови, за п'ять років, а вони її видадуть.

Року 1938-го виїшов у Варшаві переклад цілого Нового Заповіту з грецької мови. Цей переклад уже кілька разів перевидавали.

Переклад усієї Біблії Проф. Огієнко закінчив року 1940-го 11 липня. Але року 1939-го німці зайняли Польщу, тому Біблія видрукувана не була.

Року 1940-го 20-го жовтня Проф. Іван Огієнко — по відповідним обранні — був висвячений на Архiepіскопа Холмського, а 3-го листопада того ж року відбулася його інтронізація на Холмську Катедру в Польщі. Р. 1944, 18.III, за мішну оборону Православної Церкви перед німцями, що тоді окупували Польщу, Собор Єпископів підвищив його в сан Митрополита Холмського.

Року 1944-го Митрополит Іларіон змушений був виїхати з Польщі на еміграцію в Австрію, і там в м. Сан-Пелтен під Віднем позоставив року 1945-го рукопис свого перекладу Біблії. Сам далі виїхав на захід Австрії, а Сан-Пелтен зайняла советська Армія. Митрополит Іларіон перебрався в Швайцарію, в м. Лозану.

Року 1947-го із Швайцарії Митрополит Іларіон переїхав до Канади, куди й прибув 18 вересня, і тут з листопада 1947-го року став видавати народній християнський місячник "Слово Істини", вийшло 48 чисел (1947-1951).

По цьому, у роках 1951-1953 видавав у Вінніпегу місячник "Наша Культура", а з 1953-го року по цей час видає богословський місячник "Віра й Культура". Разом у Канаді Митрополит Іларіон випустив 112 чисел Богословського місячника, а також видрукував тут багато різних наукових праць.

1951 р. 8. VIII Митрополит Іларіон Огієнко був обраний Собором Гре-

ко-Православної Церкви її Митрополитом на всю Канаду.

Місто Сан-Пелтен в Австрії року 1945-го зайняли большевики, і там позостався рукопис перекладу Біблії на Українську мову. Року 1949-го офіцери Англійської Армії вивезли цього рукописа перекладу Біблії до Лондону, до Бритійського Біблійного Товариства, яке переслало його до Вінніпегу перекладачу Митрополиту Іларіону.

Коли б англійські офіцери не забрали того рукопису перекладу Біблії, український народ не мав би тепер нового перекладу Біблії.

У листопаді 1956-го року Бритійське Біблійне Товариство в Лондоні розпочало друк повної Біблії перекладу Митрополита Іларіона. Певне десь на початку 1958-го року ця Біблія появиться в світ.

7-го листопада 1955-го року Генеральна Президія Біблійного й Закордонного Товариства в Лондоні обрали Митрополита Іларіона своїм почесним доживотним членом.

Писати Проф. Огієнко розпочав з липня місяця 1897-го року, — тепер якраз минає (1897-1957) шістьдесятіття його письменницької праці.

Написав кілька сот праць, у тому не мало більших наукових монографій. Писав у ділянках: української філології (мова, література), слов'янська філологія, слов'янська палеогра-

фія, старослов'янська мова, історія українського друкарства, історія Української Церкви, православне богослов'є, гебраїстика, методологія перекладу Біблії й т. ін.

Митрополит Іларіон переклав на українську мову багато богослужбових книг. Переклади ці почав робити й друкувати ще з 1917-го року, і робить їх ще й тепер.

Багато наукових праць написав уже в Канаді (роки 1947-1957).

Часто Митрополит Іларіон, коли шукає душевного відпочинку, віддається праці поетичній. Він написав багато релігійних поезій, кілька поем і кілька релігійних філософських драм, які вийдуть окремими виданнями.

У Канаді Митрополит Іларіон провадить у Вінніпегу вищу богословську православну школу от уже сьомий рік (1951-1957), і висвятив в ієреї багато достойних Священників, своїх учнів.

Ще в молодих літах Проф. Огієнко, тепер Митрополит Іларіон, виставив своє всежиттєве ідеологічне гасло: "Служити народові — то служити Богові!" І вірно служив цьому гаслу людиною світською, і вірно служить йому й тепер, як Митрополит Української Православної Церкви в Канаді.

18. I. 1957.

І ВИЙНЯВ Я СЕРЦЕ СВОЄ...

І вийняв я серце своє, і оглянув,
Чим билось воно все життя, —
Найменший життєвий порів не
розстанув:
І радощі всі, й розп'яття...

В руці моїй серце лякливо тріпоче,
Мов пташка, попала в сітьцє:
Воно ще на світі нажитися хоче,
Йому б ще на волю оце!...

І вийняв я серце своє, і до Бога
Підніс у смиренній руці:
До Тебе була всежиттєва дорога,
До Тебе й болючі кінці!

А серце, як грішник на Суді,
тремтіло

Й просилося ще до життя...
Дитино, — чи мало тобі наболіло,
Чи мало тобі розп'яття?...

15.I.1957.

† Іларіон.

“РОЛЯ СІМ’Ї У ВИХОВАННІ В ДІТЕЙ КУЛЬТУРНОЇ ПОВЕДІНКИ”

О. І. Жайворонко. Київ. 1956 р.

У Москві вже довгий час існує “Общество распространения политических и научных знаний”. Воно час від часу видає брошури на педагогічні теми. Тепер довідуємося, що в Києві повстало також “Товариство для поширення політичних і наукових знань Української РСР”, і також видає брошури на педагогічні теми. Ось така брошура про “Роль сім’ї у вихованні в дітей культурної поведінки”.

Ця брошура і зовнішнім виглядом, і розміром цілком нагадує брошури московського “Общества”. І тема про культурну поведінку іще в 1954 р. була опрацьована там. Ці дві брошури так багато спільного мають, що в багатьох місцях праця О. Жайворонко являється простим перекладом московської брошури 1954 р.

Український автор О. Жайворонко в деяких місцях своєї праці для ствердження своїх думок посилається на російських авторитетів, як Калінін, Белінський, Чехов, Л. Толстой, Тургенев, Ушинський, якого без сумніву вважає росіянином. Жодного українського прізвища. Це робить враження, що український народ дуже відсталий, меншевартісний, що він не має власних діячів культури, що він не має власної національної педагогіки. Цим дуже знецінюється вартість самої праці О. Жайворонко. Навіщо читати за смічену русизмами копію, як є, може, й кращий оригінал?

А жаль, що кандидат педагогічних наук О. Жайворонко не знає чи не хотіла вкрити багатого навіть на взяті нею тему українського національного матеріалу. Якби вона використала наш фольклор хоч би в працях П. Куліша, потім праці Сковороди, Шевченка, Франка, — її праця була б цікавішою й більш вартісною. Правда, наша національна педагогіка базується на християнській моралі, а тому “кандидатам педагогічних наук” советської педагогіки краще про неї не згадувати.

Проте, советська педагогіка хотіла б, щоб сім’я виховувала в дітей культурну поведінку, яка повинна бути “не показовою, чисто зовнішньою, а такою, яка глибоко й повно відображає все моральне обличчя людини... яка повинна бути виразом внутрішньої чистоти і краси” (ст. 5). Батьки повинні прищепити дітям, що “головним у людині є її внутрішнє благородство, душевна краса, яких

ніколи не можуть замінити ніякі зовнішні мішурні прикраси” (13 ст.).

Це цікаво, що більшовики вже признають душу в людині й говорять про душевну красу. Раніше, як ми знаємо, жодної душі не було, і сама згадка про неї вважалась каригідною відсталістю й забобоном. На тій підставі прекрасна й цінна праця проф. І. Сікорського “Душа дитини” була заборонена.

Чи можлива “душевна краса” людини без Христа й християнської моралі? Ми віримо, що душа людини створена за Образом і Подобою Божою, і душевна краса її полягає в обоженні, в стремлінні до досягнення високих ідеалів, даних людині в Божественній науці. Чи можна говорити про душевну красу, коли будемо плекати в ній (душі) ненависть? А комуністичне виховання цього вимагає (1 ст.). Коли будемо плекати в людині такі негативні чуття, які й без того ростуть, як бур’ян, то не дивно, що “іноді в середовищі нашої молоді випроstaють моральні потвори” (ст. 1).

Ні, рішуче не можна говорити про душевну красу, коли викоринимо із серця людини Бога, Божеське чуття любови, а будемо плекати там ненависть.

Говорячи про чемність, як один із проявів культурної поведінки, автор каже, що “справжня чемність... нерозлучна із усвідомленням гідності громадянина Радянського Союзу, з повагою до його особистості” (ст. 9). Гідність людини й повага її обов’язково включають в собі повноправність і особисту свободу.

Чи можна говорити про повноправність громадян у большевицькій дійсності? Єдине право їх — робити й думати так, як каже комуністична партія й влада. Отже, смішно говорити про гідність і повагу людини, де вона почуває себе кожночасно, рабом. Найбільше, що могла б досягти советська педагогіка, це зовнішню мішурність, форму, позбавлену справжнього змісту.

США.

Іван Гончаренко.

**ЧИТАЧУ НАШ ЛЮБИЙ! ЧИ ТИ ПРИЄДНАВ
НАМ ХОЧ ОДНОГО НОВОГО ПЕРЕДПЛАТ-
НИКА? КОЛИ НІ, — ЗРОБИ ЦЕ НЕГАЙНО!**

ВЕЛИКОПІСНІ БОГОСЛУЖЕННЯ.

Церковний Устав.

Усі Богослуження Великого Посту вміщені в Церковній Книзі, яка зветься Тріодь Пісна.

Тріодь Пісна, як і весь час Великого Посту, ділиться на три частини: 1. Підготовчий до Великого Посту час, 2. Великий Піст і 3. Страсті Господні.

Пам'ятаймо, що за час Пісної Тріоди неділя кінчає тиждень, а не починає його. Це треба добре взяти на увагу, бо весь інший час року в Церковнім Уставі неділя починає тиждень, а не кінчає його, як у час за Великого Посту.

I.

Підготовка до Великого Посту.

Пасха — Воскресення Господа нашого Ісуса Христа — це найголовніше Свято християнське. Апостол Павло заявив: "Коли Христос не воскрес, то даремна проповідь наша, даремна також і Віра ваша" (1 Кор. 15. 14). Ці слова стали основою Віри християн, і тому Свято Воскресення стало "Святом над Святами", стало основою нашої Віри.

До Пасхи, до Воскресення Господнього готуємось Великим Постом чи Чотиридесятницею. Але й до Великого Посту готуємось три тижні, щоб вірні спокійно й помалу перейшли до нього.

Підготовлення до Великого Посту починаємо за три тижні до нього, починаємо Неділею митаря й фарисея. Цей час має в собі чотири неділі.

Починаючи з цього часу Священик проповідує головню про спасіння, про чеснотне життя, про покайня і т. ін. І кожного разу закликає своїх вірних до Сповіді та Св. Причастя.

На Сповідь і Причастя в Великому Пості прийде стільки, скільки ти, Священнику, нахилиш їх своєю проповіддю.

1. Неділя митаря та фарисея, на Літургії Євангелія Луки 18. 10-14. Це неділя нашого смирення, Священик проповідує про конечну потребу смирення. Літургія Івана Золотоустого.

Це тиждень — всеїдна, цебто дозволяє їсти скоромне і в середу, і в п'ятницю.

Починаючи з цього тижня на Утрени по "Воскресення Христове бачивши" співається: "Покаяння двері відкрий мені..." Це тиждень покайня, як належний вступ до

Великого Посту.. Це "Покаяння" співається весь Великий Піст, по 5-ту неділю Посту включно.

2. Наступна неділя — Неділя блудного сина. На Св. Літургії (Івана Золотоустого) Єв. Луки 15. 11-32. Священик проповідує про необхідність нашого покайня й повернення до свого Бога Отця.

На Утрени по Поліелеї співається: "На риках Вавилонських"; це саме співається і в наступні дві неділі, — в М'ясопусну й Сиропусну. Субота перед М'ясопусною Неділею — це поминальна субота всіх спочилих. Згадуємо також усіх Святих Отців, що в подвигах сяяли.

3. Наступна неділя — Неділя м'ясопусна, цебто запусти на м'ясо. Євангелія Матвія 25. 31-46, — оповідь Ісуса Христа про Останній чи Страшний Суд, і на цю тему Священик і проповідує.

Масляна починається з цього понеділка.

У середу й п'ятницю сирного тижня ніякої Св. Літургії не служимо. Коли ж на ці дні, на середу чи п'ятницю, припадає Свято Стрітення Господнього або Свято Храму, тоді служиться Літургія Івана Золотоустого.

Від неділі м'ясопусної аж до Хоминої Свята Православна Церква забороняє Вінчання.

4. Неділя сиропусна, цебто запусти й на молочне, — на молоко, сир та яйця. Пам'ять вигнання Адама й Єви з Раю. На Літургії (Івана Золотоустого) Євангелія від Матвія 6. 14-21, — про піст і про необхідність прощати, і Священик про це й проповідує. Неділя ця зветься Прощальною або Неділею Прощення, бо в Православній Церкві від глибокої давнини встановився звичай, щоб цього дня (звичайно, по Вечірні, або по Літургії) просити прощення один в одного. Узавтра починається Великий Піст, і ми хочемо стріти його з чистими душами, противши все один одному.

На Св. Літургії Священик, крім нормального Агнца, заготовляє також і два запасових Агнці для наступних Літургій Раніше освячених Дарів, які він буде служити щосереді й щоп'ятниці всі шість тижнів Великого Посту.

Великий Піст починається в понеділок по Сиропусній Неділі.

II.

Великий Пост.

За час Великого Посту в неділі 1, 2, 3, 4 і 5, цебто п'ять раз щонеділі служимо Св. Літургію Василя Великого (а не Івана Золотоустого). Ця Св. Літургія має свої окремі Священічі молитви, а на Відпусті згадуємо "Святого Василя Великого, Архiepіскопа Кесарії Кападокійської"

Коли 6 Свято Благовіщення припало на одну з цих п'яти неділей, то правимо Св. Літургію таки Василя Великого.

А по всіх суботах Великого Посту відправляємо Св. Літургію Івана Золотоустого.

Усі шість цих тижнів Великого Посту щосереди й щоп'ятниці служимо Св. Літургію Ранішосвячених Дарів. Потрібні для Літургії Агнці заготовляємо раніше в попередню неділю на Св. Літургії Василя Великого.

За час шости тижнів Великого Посту по понеділках, вівторках і четвергах ніякої Св. Літургії не правимо (крім виключень на п'ятому тижні).

Священик гаряче проповідує всі дні Великого Посту, закликаючи людей до Сповіді та Св. Причастя.

На всіх Богослужбах Великого Посту — крім субот і неділей — Священик читає Великопісну Молитву Преп. Єфрема Сирійця: "Господи й Владико життя мого..."

Увесь час Великого Посту Св. Православна Церква рішуче забороняє Вінчання (за 52-м Каноном Лаодикійського Собору).

1-ий тиждень Великого Посту починається в понеділок по Сиропусній неділі.

Першого тижня, за Утренею в понеділок, вівторок, середу й четвер, цебто за чотири Відправі перечитується увесь Великий чи Покаяний Канон Св. Андрея Критського († 726 р.), читається кожного дня призначена частина його, як то зазначено в нашому виданні 1953 року цього Канону.

Першого тижня, у п'ятницю, — а так само по п'ятницях тижня 2-го, 3-го і 4-го Великого Посту, служимо т. зв. Пасії або Божественні Страсті Христові.

Де вірні не можуть зібратися на Відправу Пасії по п'ятницях, там служимо їх у неділю по Св. Літургії.

Першого тижня в суботу — поминальна субота, субота федорівська, цебто пам'яті Великомученика Федора Тирона.

Кінчається перший Тиждень Великого Посту Неділею Православія або Перемо-

гою Православія, — на пам'ятку того, що Православ'є перемогло всі свої ересі. Євангелія Івана 1. 43-51, — відтепер ми побачимо Небо відкрите і Божого Сина. Священик проповідує про Свято Православія. Свято це встановлене вперше в Костянтинополі 862-го року. Див. працю М. Іларіона: "Іконоборство" ст. 107-111.

2-ий тиждень Великого Посту іде, як звичайно, — див. тиждень перший.

Друга субота — поминальна всіх наших батьків і рідних, у Бозі спочилих.

Неділя друга — пам'ять Св. Григорія Палами (1296-1359), Митрополита Солунського, який сильно боронив чистоту Догматів Православної Віри від ересей, а особливо від латинства. Євангелія за Літургією Св. Василя Великого від Марка 2. 1-12, — про зцілення розслабленого (спаралізованого). Священик проповідує про konieczність оборони перед латинством або про наше зцілення.

3-й тиждень Великого Посту відбуваємо, як і тиждень перший. Третя субота так само поминальна.

Третя неділя — Хрестопоклонна. Євангелія від Марка 8. 34 — 9. 1: як спасти свою душу. Священик проповідує про силу Чесного Хреста та про спасіння, а також про хрестоношення людям.

Перед початком Великої Вечірні Священик урочисто переносить гарно прикрашеного напрестольного Хреста з Жертівника на Св. Престол. А по Великому Славословію на Утрени врочисто виносить цього Св. Хреста на Аналій серед Церкви для поклоніння вірним.

Де нема змоги виносити Св. Хреста на Утрени, там врочисто виносять його по Св. Літургії.

Поклоніння Чесному Хресту чиниться й цілий дальший тиждень аж до суботи.

Увесь цей тиждень зветься середопісним, — середина Великого Посту.

На Св. Літургії замість "Святий Боже" співається: "Хресту Твоєму поклоняємось, Владико, і Святе Воскресіння Твоє слави́мо".

4-ий тиждень Великого Посту. Усе так, як і першого тижня. Субота 4-та — поминальна.

Неділя 4-та присвячена пам'яті Преподобного Івана Ліствичника († 606 р.), Ігумена Синайського. Преп. Іван написав знаменитий твір: "Райська Драбина" (Ліствиця), в якій розповів про ті шаблі, ті чесноти, якими можемо вийти, як по драбині, до Раю. Євангелія на Літургії Св. Василя

Великого від Марка 9. 17-31 (та Матвія 4. 25 — 5. 2, преподобному), — уздоровлення сновидного. Священик проповідує на тему, як досягти нам Раю, як людині спастися чеснотним життям.

5-й тиждень Великого Посту, — усе так само, як і тижня першого.

У середу ввечері, за Утренею, читається весь Великий або Покаянний Канон Св. Андрея Критського. Це Утрєня з Поклонами.

П'ятого тижня в четвер так само править-ся Літургія Ранішосвячених Дарів. Коли ж на цей четвер припаде Благовіщення, то Літургію Ранішосвячених Дарів переносимо на

вівторок, і на вівторок переноситься і читання Великого Канону.

Субота п'ята зветься Акафісною або Похвальною, бо перед нею (чи на ній) в п'ятницю читаємо на Вечірні Акафиста Пресвятії Богородиці, а на Утрєні Похвали Її.

П'ята неділя присвячена на пам'ять великій матері Преподобній Марії Єгипетській. Євангелія від Марка 10. 32-45, — про покору й смирення. Священик про це й проповідує, а також про Марію Єгипетську.

Увесь п'ятий тиждень Великого Посту зветься Похвальним, бо в п'ятницю (чи в суботу) читаємо Похвали Богородиці.

ЗВИЧАЇ Й ОБРЯДИ ПРАВОСЛАВНОЇ ЦЕРКВИ.

● **Таїнство Вінчання.** Року 1954-го наша Церква випустила Требника, якого поблагословив Первоієрарх нашої Святої Церкви. У цьому Требнику є й Чин Таїнства Вінчання, відступати від якого не благословляється.

Протестанти й англікани не вважають Вінчання за Таїнство. Навпаки, Єдина Свята Соборна й Апостольська Церква Православна вірує й ісповідує, що Вінчання — це одне з семи великих Таїнств, а тому в Чині його Відправн нічого не опускає.

І Спільна Чаша, і Обведення навкруги Аналоя має глибоке символічне значення в Чині, тому опускати їх не благословляється.

● **Поведення вірних на Цвинтарі під час Похорону** таке саме, як і взагалі під час кожного Богослуження, — вірні стоять з непокритою головою.

Коли ж буває лютий мороз, як то трапляється, скажемо, в Канаді, то благословляється вірним покрити голову від морозу. Але вірні з покритою головою нехай по можливості не стають спереди.

А Священикові в таких випадках благословляється бути в теплій Скуфії.

● **Короткий Чин освячення угольного каменя.** Короткий Чин такий, за нашим Требником 1954-го року. Обкадження Угольного Каменя. Господу помоліться!

І Священик читає Молитву "Господи Боже"... ст. 248-249, зробивши зміну слова "Храму" на "Угольного Каменя" й опустивши речення про Престол.

По цьому читається друга Молитва: "Боже і Отче..." на ст. 273-275.

По цьому Освячення святою водою:

Благословляється й освячується Угольний Камінь оцей окропленням освяченою водою, — в Ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа. Амінь.

І вкладається Грамота, і закривається Угольний Камінь.

● **Неохрещений** у жодному разі не може бути кумом для православної дитини.

Коли б напrawdę трапився такий випадок, то Священик повинен перше охрестити неохрещеного, а вже потім допустити його бути кумом православної дитини.

Про кумів Митрополит Іларіон докладно пише в своїй праці "Таїнство Хрещення", розділ 15.

● **Два Священики при Храмі.** Коли в якому Храмі працює два Священики, і один з них буде перешкоджений стати до Св. Літургії своєчасно, то ліпше йому надалі не брати участі в біжучім Богослуженні, бо інакше він, стаючи до Св. Літургії несвоечасно, буде спокушувати вірних.

Нехай такий Священик, одягнувши Єпитрахілю, стоїть у Св. Вівтарі.

● **Єгови́сти** Святих Тайн не визнають, не визнають і Ісуса Христа за Сина Божого. Ось тому їхнє "Хрещення", — якщо в них таке є, — не є Хрещення "в Ім'я Отця, і Сина, і Святого Духа". Через усе це православні не можуть визнати "Хрещення" єговістів за правдиве Хрещення.

Хрещення ж англікан і протестантів православні визнають за правдиве Хрещення.

Взагалі ж православні не визнають єговістів навіть за християн. Тому, скажемо, коли єговіст хоче одружитися з православною, то він мусить перше прийняти Православну Віру.

Уже вийшла богословсько-історична студія Митр. Іларіона: Таїнство Хрещення Православної Церкви, — всі питання Св. Хрещення в ній описані.

● **Як зодягати Великого Омофора на Архиєрея.** Спереду. Защібнути два середні гудзики, рівно з петельками, а горішній гудзик вільні, до них петельок нема. До горішнього гудзика при перекладанні на ліве плече є петля, долі при правому, при жовтій підшивці гузик, а на Саккосі петля.

Ззаду. На плечах ззаду звізда. Два гудзики додолу. На звізді є петля, а на Омофорі гудзик для застібання. На лівому плечі на квадратіві є петля, а на краю, збоку Омофора гудзик для застібки. На протилежному боці від гудзика є петля, що пристібається до правого останнього гудзика на Саккосі.

Щоб належно допомогти Архиєреєві зодягти Великого Омофора, треба конче перше зробити відповідну вправу.

ЧИТАЧІ ПРО “ВІРУ Й КУЛЬТУРУ” ТА ЇЇ ВИДАННЯ.

● Сьогодні одержала від Вас Вашу цінну книжку: “Книга нашого буття на чужині”, з Вашою ласкавою дедикацією, за яку особливо сердечно дякую. Це для мене велике відзначення і пам'ятка. Усі Ваші публікації читаю з увагою і приємністю, бо вони дуже повчальні й інформативні, а при цьому писані дуже легким і гарним стилем.

Справді, скільки праці й труду вложили Ви у всі ці книжки, і все ж знаходяться люди, що їх не знають і не доцінюють, або, якщо їх читають, то тенденційно їх перекручують. Д-р Ганна Наконечна, Мюнхен.

● Широ дякую за надсилання мені місячника “Віра й Культура”. Я та мої приятелі з насолодою читаємо це правдиве чесне слово. Бажаємо розквіту й поширення його на добро й славу нашої Матері Церкви та Рідного Краю. Глибока пошана й подяка Високому Проводу Редакції та її Співробітникам. З найкращим побажанням, І. Корноухів, Бофало, Н. Ю.

● Отримавши від Вашого Видавництва 11 чисел журналу “Віра й Культура”, широко Вам дякую за неперипинення надсилання цього

дорогоцінного журналу. З правдивою до Вас пошаною М. Іванів, Депгольц, Німеччина.

● Прошу ласкаво дати на сторінках Вашого цінного журналу історичне внясення, хто такий був унія́тський Йосафат. Багато з молодшого покоління не знають історії його, яка відбулася на білоруських землях. Історія свідчить, що Йосафат був жорстокий унія́тський Єпископ, який безжалісно, з мечем у руках, винищував православний народ, який не хотів приймати унії. Обурений православний народ спіймав його, відрубав голову і вкинув у ріку... Папа зробив його Святим для поляків. Для багатьох нас є дивним, чому дехто з українців шанують унія́тського Йосафата, який безжалісно катував і винищував православний народ. Обґрунтуйте для нас історично й науково цю справу. З правдивою пошаною Олександр Х-с. Денвер, Колорадо.

Від Редакції. Про унія́тського Архiepіскапа Йосафата є праця о. В. Кудрика, яка добре описує всю цю справу.

УСІ ДОПОМОЖІМО “ВІРИ Й КУЛЬТУРИ”

● **Коляда.** Прошу ласкаво Шановну Редакцію прийняти Коляду на Видавничий Фонд “Віри й Культури” від громади Бруксбі, Саск., у кількості 8.70 дол. З належною до Вас пошаною о. Прот. Д. Денисюк, Гронлід, Саск.

Усім сердечна подяка!

● **З Хрестин.** Пересилаю поштовий переказ на 5.00 дол. на пресовий Фонд “Віри й Культури” з Хрестин Єлени, донечки Панства Володимира й Марії Ілюк зо Сандавн,

Ман., що відбулися в неділю, 1-го лютого цього року. Новоохрещена Єленка нехай росте батькам на радість і втіху, а жертводавців нехай нагородить Господь якнайкращим здоров'ям! о. Є. Горгіца, Вайта, Ман.

● **З Похорону.** При цьому пересилаю поштовий переказ в сумі 4.00 д., на пресовий Фонд “Віри й Культури”. Гроші ці зібрані під час Похорону бл. п. Софії Михайлюк 14-го лютого цього року. Свящ. Ю. Туржанський, Вакав, Саск.

Усім сердечна подяка!

● На Пресовий Фонд "Віри й Культури" зложили: о. О. Кропельницький 3 д., о. П. Сацевич 2 д., о. І. Гундяк 2 д., Є. Громніч

1.75 д., Регіна Мокого 1 д., о. Прот. Є. Чижів 1 д., І. Мітенко 1 д., А. Дірковський 1 дол.

Усім сердечна подяка!

"УКРАЇНСЬКА ЦЕРКВА ЗА ЧАС РУЇНИ".

● Знов отримав новий твір Владики Митрополита Іларіона, — "Українська Церква за час Руїни". Читаю, коли за працюю знайду на те час. Читаю, і слізьми умиваюсь. І голову клоню перед глибоким знанням і силою духа, і перед тією творчою продуктивністю, що залишає незатерті сліди в житті Рідної Церкви. З глибини серця молюсь Господеві, щоб подав Авторіві сили й здоров'я ще багато років працювати на нашій церковній ниві, яку він уже довгі роки оре й здоровим зерном щедро засіває. Нехай мені вільно буде достосувати до цієї невинної й плодovитої праці слова нашого безсмертного Каменяра, — парафразуючи їх:

Де лиш плуг Ваш пройде, залізо де розрине
Землі плідної пласт,

Там незабаром лан хвилясте жито вкрне,
Свій плід земляця дасть.

о. Іван Гундяк, Картерет, Н. Д.

П. С. Додані 2 дол. — на Пресовий Фонд "Віри й Культури".

● Роблю замовлення на 10 примірників дорогоцінної праці, що знов, з волі Божої, наш Митрополит випустив з під свого пера: "Українська Церква за час Руїни". Вірю, що наш люд хрещений буде читати її з захопленням, бо це є правдива історія нашої Церкви взагалі. Для цієї книги якраз час наспів до прочитання навіть для тих, хто далі служить чужим і "правдою торгує". о. П. Блажук, Вестлок, Алта.

● Сьогодні ми мали велику радість: одержали чудовий Різдвяний дарунок: книгу "Українська Церква за час Руїни". Ця книга буде для нас дорогою, незабутньою пам'яткою. Це ж така цінна книга! Вона високої історичної ваги. Вона правдиво розкриває ширю правду за нашу Святу Православну Церкву і її терпіння за часи Руїни, і взагалі так яскраво й цікаво малює тодішні відносини. Надзвичайної ваги книга!

З глибокою пошаною Наталія і Володимир Савченки.

ЦЕРКОВНА ХРОНІКА.

● Митрополит Іларіон буде гостем Української Православної Церкви в США. Його Високопреосвященство, Високопреосвященніший Іларіон, Митрополит Вінніпегу і всієї Канади. Лютого 7, 1957 р.

Ваше Високопреосвященство, Дорогий Владико!

Сердечна подяка за дорогого мені листа з повідомленням про можливий час Вашого прибуття до нас і про склад Вашого Супроводу. Всі поіменовані Особи будуть для нас Дорогими Гістьми.

Я посилаю Вашого листа до нашої Консисторії з проханням уложити плян Вашої гостини в нас і намітити питання, які — в інтересах і в розумінні нашої Церкви — бажано буде порушити в спільних наших нарадах.

Скоро отримаю відповідь Консисторії, напишу Вам усе, що буде Вам потрібне для

найвигіднішого для Вас урядування Вашого до нас прибуття.

Молю Милосердного Господа о Його шед роти благословіння для Вас і Церкви у Вашім провіді. Ваш з любовію о Господі нашим смиренний собрат ІОАН, Митрополит.

● Новий Єрусалимський Патріарх Вендикт. Рік тому назад, 31-го грудня 1955-го року упокоївся в Бозі Єрусалимський Патріарх Тимофій Темеліс. І з того часу йшла боротьба, — з якої нації буде новий Патріарх, буде грек чи араб. 30 січня 1957-го року обраний був грек Вендикт Пападопулос.

Святіший Вендикт — 147-ий Патріарх від початку Єрусалимської Патріархії.

Новий Патріарх народився в Анатолії. Ще року 1903-го Пападопулос приїхав молодим монахом в Єрусалим і вступив до грецького монастиря. По закінченні Духовної Се-

мінарії був висвячений в Диякони. Закінчив Афінський університет і став Священиком. Року 1951-го о. Тимофій Пападопулос був хіротонізований в Архиепископа Тиверіади, і далі жив у старому Єрусалимі.

В юрисдикції Єрусалимського Патріарха знаходиться тепер 50.000 вірних, головню арабів, які проживають в Ізраїлі, в королівстві Йордан, у Кані Галилейській та на Сіоні. Служби Божі правляться тут головню мовою арабською.

Першим Єпископом Єрусалиму був брат Господній Яків, якого жиди побили камінням. На жаль, Єрусалимська Церква рано була захоплена магометанами, і вони не дали їй змоги розвинутися. Звичайно, усі права на першенство має не Римська Церква, але Єрусалимська, де був розпятий Ісус Христос. Але людська гордість зробила інакше...

● **75-ліття Митрополита Іларіона** Східна Єпархія Канади відзначає особною своєю академією, яка відбудеться в суботу 30-го березня о годині 8-ій ввечері в Торонто. А в неділю 31-го березня по Св. Літургії відбудеться вчистий обід. Виклад про наукову працю Митрополита Іларіона зробить проф. Ст. Килимник. Митрополит Іларіон на той час приїздить до Торонта з Візитацією.

● **Єпархіяльний З'їзд Східної Єпархії** відбудеться 28, 29 і 30 березня 1957 р. в Торонто. У четвр 28-го березня — Духовна Конференція. 29 березня зранку — Сповідь і Св. Причастя Священиків. 29 і 30 березня — Єпархіяльний З'їзд.

● **Диригентські Курси.** З початком місяця березня в м. Торонто відбуваються Диригентські Курси. Уже записалося біля 10 осіб. Курси знаходяться під опікою Архиепископа Михаїла, який провадить і виклади голосових церковних співів. Теорію й практику диригентури буде викладати п. диригент Торонтонської Катедри Ю. Головка. Навчання вечорами, два рази на тиждень. Навчання провадиться в школі, в будинку Катедри. По закінченні курсантам будуть видані відповідні посвідки.

● **Св. Антимінси.** Сердечно дякую за надіслані мені чотири Антимінси. Тепер усі Храми в дорученій мені Окрузі мають також свого Св. Антимінса. Давфин. Ман. Ієрей Т. Славченко.

● **Нова Церква.** Маю шану й обов'язок доложити, що з Благословення Вашого Високопреосвященства в Шіго-місто, на місці старої маленької церковці, у 1954 році побудовано величний Храм, який минулого

1956-го року всередині цілком викинуто, і два роки вже відбуваються в ньому Богослуження. У біжучому році, до кінця лютого, має бути встановлено нового Іконостаса. З весною біжучого року Церква має бути цілком викинена назовні (вицементовано сходи і інше). Протопресвітер Тит Яковлевич, Шіго, Саск.

Високопреподобний Отче Протопресвітеру!

Справді радію, що Милосердний Господь Своєю Всесильною Десницею так щедро допоміг Православній Громаді в Шіго, де тепер повстав новий величний Храм Господеві на Славу, а Громаді на Спасіння.

Душевно радію разом з Вами, що вже й Іконостас готується. Цим листом благословляю Вам посвятити його. Кличу Боже Благословення на Вас і на Вашу працю.

12-го лютого 1957 г. р. † Митрополит Іларіон, Ваш постійний богомолець.

● **Лекції для Недільних Шкіл.** Подаємо до відома, що Консисторія Української Греко-Православної Церкви в Канаді має виготовлені лекції для навчання в Недільних Школах, для дітей 1-ої і 2-ої класи. Ці лекції приготовані дуже приступно, прикрашені кольоровими образцями, з Старого й Нового Заповітів, друк великий, читкий, на добірнім папері, — дуже цінний матеріал для релігійної науки українських дітей. Присимо всіх користати з них.

У місцевостях, де немає змоги вести Недільні Школи, хай родичі використовують ці матеріали, і після них стараються переводити Недільну Школу вдома зо своїми дітьми. Річний курс 40 лекцій коштує 85 ц. Також можна набути собі примірник "Богослуження Православної Церкви" (50 ц.), як один із підручників Недільної Школи. У скорому часі вийдуть з друку інші матеріали та підручки.

Ми мусимо допильнувати, щоб наша молодь, у своїм домі, у своїй Церкві побирала ту моральну силу, яку тільки релігійне виховання може їй дати. Коли ми самі не подбаємо про цю науку, то наші діти будуть побирати її в чужих Недільних Школах, а це напевно не вийде на користь ані українцям, ані нашій Церкві. Ходити до Церкви з привички є зовсім замало. Молодь мусить мати моральну силу переконання своєї Віри і певний ґрунт релігійного знання. Союз Українок Канади.

● **У Вестлок.** Повідомляю, що наша Громада у Вестлок, Алта., приступає навесні 1957-го року до будови Божого Храму. Громада має вже закуплену землю, один акер

і пів, зараз таки в самому містечку. Церковний Заряд замовив матеріал, який уже доставляється від трачки на місце, де буде будуватися церква. Громада нова, але в ній праця пожвавлена, а це завдяки тим, що розуміють потреби Божої Святини.

Цього ж таки року наша Округа приступити також до будови парафіяльної резиденції у Вестлок. Парафіяльний дім буде будуватися на церковній площі зараз таки недалеко Церкви. о. П. Блажук, Вестлок, Алберта.

● **“Українська Церква за час Руїни”.** Монографія Митрополита Іларіона.

Як ти хочеш глибше пізнати правдиву історію України й її Церкви, — перечитай цю монографію.

Як ти хочеш знати жахливу дійсність про унію, читай цю монографію, і вона відкриє тобі очі на правду.

Як ти хочеш знати, чому то Україна не стала самостійною, читай цю монографію, і про все довідаєшся.

Книга на 564 сторінки, на преохорішм книжковім папері. У книзі 38 малюнків. Ціна 4 долари, а для передплатників “Віри й Культури” 3 долари. Пересилка на рахунок Видавництва. Виписувати від нашого Видавництва.

● **Нові праці Митрополита Іларіона** вже появились в продажу:

1. Преподобний Іов Почаївський. Вінніпег, 1957 рік, 64 ст. У книжці три малюнки. Ціна 25 центів.

2. Таїнство Хрещення Православної Церкви. Богословсько-історична студія. Вінніпег, 1956 рік, 128 сторінок. Ціна 50 центів.

Хто випикує від “Віри й Культури”, за пересилку не платить.

Видання на гарному книжковому папері.

● **Статут Української Православної Церкви в США.** 1957 рік. 20 сторінок.

Статута цього затвердив III Собор у Чикаго, 11-14 жовтня 1956-го року.

● **Кого виховує безрелігійна школа.** Американська преса широко розписує, до чого доходить переступність молоді. Комісар поліції Нью-Йорку повідомив, що сильно підвищується з року на рік переступність малолітніх. У порівнянні з 1955-м роком переступність за 1956 рік збільшилася на 32,5 відсотки.

Окремих засуджених переступів малолітніх за 1956 рік відбулося (у дужках подаємо переступи за 1955 рік): за неморальність 4057 (3885), за шахрайство 4848 (3794), за крадіж 203 (142), за підпали 110 (39), за

збройні напади 1015 (723), за ношення зброї 511 (266), за крадіж автомобілів 902 (633), за грабежі 605 (510), за нічні крадіжки зламанням 1680 (1457), за таємні протизаконні збори 589 (381), за убивства 24 (19).

Це тільки в самому місті Нью-Йорку. А що ж твориться по всім ЗША?

Це наслідок того, що в школах не навчають дітей Релігії.

● **Діти спалили Публічну Бібліотеку в Брукліні в Нью-Йорку** 21-го лютого ц. р. Чотири хлопчакі — 14 і 15-літні — забралися до канцелярії Бібліотеки, але знайшли в ній тільки 2 дол. По цьому вони канцелярію зруйнували, а Бібліотеку спалили. Страсти дуже великі. Усі четверо арештовані.

Оце наслідки, коли дітей не вчать Релігії ані вдома, ані в школі...

● **“Воля Віри”.** Преса подала, що минулого року онтарійський провінційальний сейм у Канаді ухвалив навчати Релігії в початковій школах. І християни дуже радіють тим, бо в Онтерію можна навчати дітей Релігії.

Проти цього виступив Жидівський Канадійський Конгрес, домагаючись, щоб заборонити навчання. Протестанти жиди вказують, що дітей навчають Християнства, а вони хіба хотіли б, щоб діти в школах не чули про те. Але жиди були в великій меншості, і “волі” в своїм розумінні не досягли.

● **Почаївська Лавра** на Волині, як нам пишуть, повна монахів. Щоб приподобатись людям, советська безбожна влада видала великі кошти на ремонт Почаївської Лаври, і привела її до первісного вигляду. До Лаври вчащає багато прочан.

Одною рукою атеїстична советська влада доценту валить Віру, а другою допомагає, де треба “замазати очі”.

● **Знову побільшення боротьби з Вірою в СССР.** У Москві, в “Комсомольській Правді” видрукувано урядового наказу молодечим советським установам, щоб збільшили протирелігійну пропаганду. Театрам, навіть аматорським, наказано ставити п’єси, яких зміст — пропаганда боротьби з Вірою.

● **Антирелігійна агітація в СССР усе побільшується!** Нема журналу, щоб не виступав проти Релігії. Так, “Вопросы Философии” кн. 6 за 1956 рік умістили антирелігійну агітку С. Токарева: Проблеми походження й ранніх форм Релігії.

● **“Журнал Московской Патриархии”.** Від близьких до цього місячника осіб одержа-

но таке: "На батьківщині Журнала Московской Патриархии" читають його тільки духовні. Читати його мирянам не можна. Крім того, є звіринна цензура цього Журна-

лу, яка нерідко викидає навіть речення й замінює їх своїми"...

Оце воля Віри в СССР...

СЕРЕД НОВИХ КНИЖОК.

Просимо всі Видавництва присилати нам свої видання на рецензію або для вміщення в цьому розділі.

Мовознавство.

● **Юрій Шевельов:** Олександр Потебня як лінгвіст. 1956 рік, 16 сторінок.

Це відбитка з Аналів УВАН у США, ч. 2-3 за 1956 рік, англійською мовою. Автор коротко передає заслуги великого українського мовознавця Олександра Потебні.

● **Юрій Шевельов:** Слов'янські назви для Дніпрових порогів в творі "Про управління імперією" Костянтина Порфірородженого. 1955 рік, 28 сторінок.

Цінна праця англійською мовою. Відбитка з журналу "Reprinted from Slavic Word" 1955 р. кн. 4.

● **Юрій Шерех:** Короткі складені слова в слов'янських мовах. 1956 р. Із збірника на честь проф. Р. Якобсона, ст. 458-466. Англійською мовою.

Цінна стаття, яка досліджує слова типу польського птахориб, чи рос. носорог і т. ін. Зібрано багато матеріалу, який досліджується історично-порівняльною методою.

● **А. М. Пешковський:** Русский синтаксис в научном освещении. М. 1956 рік, 512 сторінок.

Це сьоме видання дуже поширеної в Росії праці. Перше видання вийшло ще 1918-го року. Проф. А. М. Пешковський помер року 1933-го.

● **И. А. Василенко:** Историческая грамматика русского языка. М. 1956 року. 272 ст.

Це збірник вправ для студентів університетів та педагогічних інститутів. Подано багато уривків із стародавніх пам'яток для вивчення фонетики, морфології та складні. Багато уривків з давніх українських пам'яток.

● **Українська Вільна Академія Наук у Вінніпегу** випустила дві праці англійською мовою з групи ономастики. А саме: **К. Меридит:** Індіанські і псевдоіндіанські місцеві назви у Західній Канаді, 1956 р. 19 ст. **П. Скок:** Кілька місцевих назв українського походження в Румунії. 1956 р., 13 ст. — Із цієї ж серії вийшла 3-м виданням праця

проф. Я. Рудницького: Канадйські місцеві назви українського походження, 1957 р., 87 сторінок.

● **Вопросы языкознания.** Науковий двомісячник. Видає Академія Наук у Москві. Книга 6, листопад-грудень, 1956 рік, 160 ст.

У книзі багато цінних праць. Є праця Я. Спринчака: Порівняльне вивчення словника московських і українських грамот XIV-XV віків.

Історія.

● **Проф. д-р Ян Станкевич:** Савецкае хвальшаваньне гісторыі Беларусі. Досліді й матеріали. Видання Інституту для вивчення СССР. Мюнхен, 1956 рік, 185 ст. Видання шапірографічне.

Це, власне, історія Білорусії. Рясна бібліографія.

● **Віктор Доманицький:** Національна проблема і I Світова Війна. 1956 рік, 19 сторінок. Англійською мовою.

Це відбитка з журналу "Ukrainian Quarterly" 1956 р. кн. 4. Коротка, але ясно й виразно зазначена українська проблема в Росії.

● **Феодор Пігдо:** Україна під большевицькою окупацією. Матеріали до історії боротьби українського народу в 1920-1930 роках. Інститут для вивчення СССР. Мюнхен, 1956 рік, 143 сторінки.

Цінна ця праця ділиться на три частини: I. Воєнний комунізм, II. Тактичний відступ і український ренесанс, і III. Червона реакція.

● **Ювілейна книжка Союзу Української Молоді Канади.** З нагоди 25-ліття громадської праці першої організації української молоді в Канаді. 1931-1956. Написала Н. Л. Когуська. Видано заходами й коштом СУМК. Вінніпег, 1956 рік. 222 ст. Повно малюнків.

Література.

● **Микола Глобенко:** Тератургіма Атанасія Кальнофойського в її зв'язках із старокіївською літературою. Мюнхен, 1956-го року, 36 сторінок.

Це цінна розвідка про "Тератургіму", ви-

дану в Києві 1638-го року. Безумовно, праця черця Афанасія продовжувала в українській літературі XVII віку старокиївську добу.

Красне письменство.

● Олексій Запорожець-Девлад: Гарбузова містерія. Гумористична повість. Буєнос-Айрес, 1956 рік, 156 ст.

Ол. Запорожець пише легко й цікаво. У цій повісті докладно описується колгоспне життя, — життя тяжке, а праця малокорисна. Колгоспом керує голова його Якубець, — людина нерозумна й безвартісна, але, як член партії, занадто високо себе ставить. І вивидує годувати колгосп самими гарбузами, і на цьому заощадити “для держави”, Чекав, що за таку вигадку одержить підвищення по службі, а кінчилося тим, що його вигнали з головодства. Бо всім животу пороздувало, а начальство прийняло це, що всі колгоспниці “повагітніли”. І всі пересварилися, бійкам не було кінця.

Опис колгоспного життя докладний, бо автор добре його знає. Але сама гарбузова містерія — маловажна, щоб її розтягувати аж на 156 сторінок. Це справді сатира на колгоспний лад, але сама “гарбузова” основа сумнівна й маловарта.

Правопис літературний, літературна гарна мова.

Але все-таки, хоч не часто, трапляються непотрібні русизми, напр.: Доглядає курей ст. 19 (треба — кури), Спинили коней (коні) 51, Рвала чуб (чуба) 102, Різати гарбуз (гарбуза) 147, Товаришу голова (голову) 133 і т. ін.

А то чисто російські слова й вирази: Стекло (треба: скло) 24, Типун тобі на язык 39, Тушена картопля 39, Пеняй на себе 82, Втупивши очі в підлогу 83 і т. ін.

● Волосожар. Літературно-мистецький популярний альманах. Книга I. Видало Об'єднання українських письменників “Волосожар”. Філадельфія, 1957 р., 88 ст.

Уміщено оповідання, поезії, гуморески, байки й т. ін. багатьох авторів.

Релігія.

● А. Робертсон: Происхождение Христианства. З англійської мови переклав Ю. В. Семенов. М. 1956 рік, 284 сторінки.

Зміст: Вступ. Жиди. Ранне Християнство. Ап. Павло. Розрив з жидівством. Зародження Католицької Церкви.

Книжка переповнена протирелігійною псевдо-науковою агітацією.

● Історія душі. Автобіографія Св. Терези (1873-1897). З французької мови переклав о. Й. Прокопів. Торонто, 1955 рік, 284 сторінки.

Це історія святої душі. Але яке це все чуже душі українській! Бо й святість — національна ж, і національні й заслуги перед Господом...

Огляд журналів.

● Вісник Академії Наук. Київ, 1956 рік, книга 11, 80 сторінок.

На ст. 67-70 дано рецензію Д. Мишка на працю А. Барановича: Магнатское хозяйство на юге Волини в XVIII в.

Починається книга “науковою” працею Б. Бабія: Ленін — засновник Української Республіки. Не руйнник, а засновник!

● Мистецтво. Київ, 1956 рік.

Число 4 містить кілька статей, присвячених Івану Франкові: Невтомний поборник реалізму, Великий Каменярь у роботах українських художників, Франко і музика, До сценічної історії “Украденого щастя” і ін.

● Україна, двотижневик. Київ.

Число 16 за 1956 рік присвячене Івану Франкові. Є спогади Остапа Лисенка: “Їх еднала любов до народу”, про І. Франка й М. Лисенка.

● Вестник древней истории. Квартальник Академії Наук. Москва, 1956 рік. Книга 3 (57), 270 ст.

Є статті: Проф. М. Матьє: З історії давньоегипетської релігії. Б. Надель: Ономастологія античного Причорномор'я. Є матеріал про надписи з Ольвії, про Херсонес.

● Славяне. Місячник, число 10 за 1956 рік. Виходить у Москві.

Повно комуністичної агітації. Завжди є стаття з українського життя. Тут маємо статтю П. Бартошека: Львову сімсот літ. Є й стаття І. Грекова про народні повстання в давній Русі-Україні XII-XIII віків.

● Известия Академии Наук СССР. Відділ літератури й мови. Том XV вип. 4. М. 1955 рік.

У цій 4 книзі дано праці: Д. Благой: Міцкевич і Пушкин. А. Ром: Драматургічна метода Бернарда Шоу. А. Финкель: Іван Франко, перекладач Некрасова.

У книзі 3-ій звертають на себе увагу статті: В. Гусев: Про вивчення історії руської фольклористики. П. Попов: Бібліографія “Слова о полку Ігореві”. Праця польських мовознавців. Вивчення давньоруської літератури.

Різне.

Л. А. Зенкевич: Моря, их фауна и флора. М. 1956 рік. 424 ст. Видання друге, доповнене. Видано 20.000 прим.

Повний опис життя моря. Описано моря північні, а також і південні: чорне, Озівське, Каспійське та Аральське.

У книжці 305 малюнків.

Византийський Временник. Збірник статей. 1956 рік, т. VIII, 396 ст. Т. 9-ий 302 ст.

Пашута В. Т.: Героическая борьба русского народа за независимость (XIII век). М. 1956 р. 279 ст. Друковано 75.000 прим.

Мацек Й.: Табор в гуситском революционном движении. Переклад з чеської. Т. I, 586 ст. 1956 рік.

Джорджевич: Политичка историја Србије XIX и XX века. I, 1804-1813. Београд, 1956 рік, 354 ст.

Революция 1905-1907 годов в России. Збірник статей. Видання Харківського університету. 1956 рік, 292 ст.

Материалы и исследования по археологии древнерусских городов. М.-Л. Видання Академии Наук. 1956 рік, т. V: нариси з історії військового будівництва X-XIII віків. 184 ст.

Македонія во XVI и XVII век. Документи царгородських архівів, 1557-1645 р. р. Скопје. 1955 рік, 142 ст. і 70 знімків.

В. И. Неточаев: Крестьянские движения освободительной войны украинского народа. Ужгород, 1954 р. 86 ст.

Moshin: Cirilski rukopisi Jugoslavenske akademije. I. 1955, str. 255

Gregorii Episcopi turonensis. Histariarum librum decem. Volumem I, libri I - V. Gregor von Tours, Berlin, 381 S.

E. Winter: Die tschechische und slovakische Emigration in Deutschland im 17-18 Jahrhundert. Berlin, Akademie Verlag. 1955. VII. 568 S.

ХМАРИ.

Легесенькі хмари бреньять над горами,
Як човники в тихому морі, —
Несуться невпинно до Божої Брами
Й ховаються там, неозорі.
Ізвідки дороба вам, хмароньки любі,
Чи ви не пригнали з Дніпра?
Чи там Україна ще й досі у згубі,
Чи чула про це з вас котра?
Як чули, що там Україна в неволі
Кайдани ворожі ще носить,
Вблагайте Всевишнього Господа долі:
Терпить Україні вже досить!...

23.IX.1956.

† Іларіон.

ЖИТЕЙСЬКЕ МОРЕ.

Круг мене шаліє житейське море,
Й горами метушаться хвилі,
І рота роззявило пекло просторе,
І вирватись з хвиль я не в силі...

Та завжди Господь невідступно зо мною,

Й з кайданів ворожих рятує, —
Тому я співаю з душею ясною
Моему Отцю: Алилуя!

15. I. 1957.

† Іларіон.

Зміст 5 (41) числа за березень 1957-го року місячника Українського Богословського Товариства "Віра й Культура": † Іларіон: Неоціненні знахідки в Палестині. — Ф. Кома: Камо грядеші? — Инж. А. Нестеренко: "Українська Церква за час Руїни". — † Іларіон: Гнучкість української мови. — С. Кіндзерявий-Пастухів: Перекручування історії. — 75-ліття Митрополита Іларіона. — † Іларіон: І виїняв я серце своє, поезія. — Життєвий шлях Митрополита Іларіона. — Іван Гончаренко: Роля сім'ї у вихованні в дітей культурної поведінки. — Великопісні Богослуження, Церковний Устав. — Звичаї й обряди Православної Церкви. — Читачі про "Віру й Культуру" та її видання. — Усі допоможімо "Вірі й Культурі". — Церковна хроніка. — Серед нових книжок. — З хроніки українського культурного життя. — † Іларіон: Хмари, Житейське море, поезії.

Передплата річна 4 дол., піврічна 2 д., чвертьрічна 1 д., окреме число 35 ц. Адреса:

"Faith and Culture", 101 Cathedral Ave., Winnipeg 4, Man., Canada.

(Закінчення з ст. 2-ої обгортки)

чи Львова. Крім концертів у місті та селах Львівщини, бандуристи виступали на ювілейному концерті, який відбувся 27 жовтня. У репертуарі капели широко представлені твори на тексти Івана Франка, — хор "Вічний революціонер" М. Лисенка, романс "Думи, діти мої" Ф. Надененка, а також пісні, записані великим Каменярем.

● У Румунії відбулася декада української літератури й мистецтва, організована Генеральною Радою Румунського товариства дружніх зв'язків з Україною. На відкритті декади з промовами виступили заступник міністра культури Румунії І. Пас і Олександр Корнійчук. Потім відбувся концерт, у якому взяли участь румунські артисти та Український державний народний хор, під керівництвом Г. Верьовки.

● Закарпатський народний хор повернувся з Чехословаччини. Після двотижневих гастролей по Чехословаччині в Ужгород повернувся Закарпатський народний хор. Він виступав з концертами в містах і селах Кошицької і Пряшівської областей, побував на промислових підприємствах, у сільськогосподарських кооперативах.

● Виставка Я. Гніздовського в Парижі. Український артист-малюк Я. Гніздовський влаштував у Парижі в "Галері Рор Вольмар" виставку своїх образів. Виставка тривала від 19 січня до 1 лютого ц. р.

● Перебудова Одеського Археологічного Музею. Закінчилась перебудова Одеського державного археологічного музею. У двадцяти залах виставлено понад 140 тисяч експонатів, які відображують історію північного Причорномор'я від первісного людського суспільства до виникнення староруської держави — Київської Русі-України.

Експозиція музею поповнилася цінними експонатами, зібраними за останні два роки в наслідок археологічних досліджень і розкопок, які проводить на території області Інститут історії матеріальної культури Академії наук.

● Археологічні розкопки в Херсонесі. Переведені впродовж 1956 року археологічні розкопки на місці стародавнього грецького міста Херсонес дали багато цінного матеріалу для кращого розуміння історії античного Херсонесу — давньої грецької колонії на чорноморському побережжі. Розкопки вели: Херсонський музей Інституту археології Академії наук, Інститут матеріальної культури Академії наук і Державний Ермітаж.

Виявлено дві гончарні майстерні, одна з печей має в діаметрі майже три метри. При розкопках житлових будинків виявлено різні знаряддя із зображенням птахів і геометричним орнаментом. Як можна ствердити, населення античного Херсонесу було хліборобське. Н. Ш.

Наукові журнали вищих шкіл в Україні:

1. Журнали університетів:

"Наукові Записки". Видає Київський державний університет ім. Т. Г. Шевченка. Вийшло по 1954 рік 13 томів.

Праці Київського державного університету ім. Т. Г. Шевченка.

Харківський державний університет видає "Збірники наукових робіт".

"Науковий Збірник". Видає Львівський державний університет ім. Івана Франка.

"Праці" кафедр суспільних наук, видає Львівський державний університет.

"Наукові Записки". видає Ужгородський державний університет. Вийшло 9 томів.

"Науковий Збірник". Видає Чернівецький державний університет, — у Львові.

2. Журнали педагогічних інститутів.

Київський державний педагогічний інститут ім. О. М. Горького, — видає Доповіді наукових сесій.

"Наукові Записки". Видає Ужгородський державний педагогічний інститут ім. Г. С. Сковороди. По 1954 рік вийшло 15 томів.

"Наукові Записки", видає Одеський державний педагогічний інститут ім. К. Д. Ушинського.

"Наукові Записки", видає Вінницький державний педагогічний інститут ім. М. Островського. Вийшло по 1954 р. три випуски. Вінницький Педагогічний Інститут — це перенесений сюди Кам'янець-Подільський Український Університет.

"Наукові Записки". Видає Черкаський державний педагогічний інститут. По 1954 рік вийшло 4 томи.

3. Журнали російською мовою.

"Ученые Записки", видає Харківський державний університет, по 1955 рік вийшло 62 томи, російською мовою

"Труды". Видає Одеський державний університет ім. І. І. Мечникова, російською мовою. Вийшло по 1954 р. 144 томи. Видає Київський університет.

"Научные Записки", видає Дніпропетровський державний університет, російською мовою.

Return Postage Guaranteed by
"FAITH AND CULTURE"
101 Cathedral Avenue
Winnipeg 4, Man., Canada